

บทที่ 6

บทสรุป

บทนี้จะอธิบายความโดยการสรุปเรื่องราวเนื้อหาที่ได้ศึกษามาทั้งหมด และอภิปรายผล ข้อมูลที่ได้ค้นพบจากงานวิจัยตามแนวคิดที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ และกลุ่มชาวไทยเขมร รวมทั้งนำเสนอข้อเสนอนี้ต่าง ๆ ที่จะประโยชน์กับกลุ่มชาวไทยเขมรในพื้นที่ศึกษาวิจัย และเพื่อประโยชน์ในการนำผลของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ไปต่อยอดงานวิจัยในประเด็นศึกษาอื่น ๆ ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การสรุปผลการวิจัยได้แบ่งหัวข้อสรุปเป็น 2 ประเด็น ส่วนแรกจะเป็นการสรุปผลการวิจัยเชิงเนื้อหา ซึ่งจะเป็นการสรุปในเชิงย่อความเนื้อหาผลการศึกษาทั้งหมดที่ได้ศึกษามา และส่วนที่สองจะเป็นสรุปผลการวิจัยเชิงแนวความคิด เป็นการสรุปโดยได้นำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษามาสังเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวความคิดที่เกี่ยวกับการศึกษาวิจัย เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบคิดในการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

สรุปผลการวิจัยเชิงเนื้อหา

กลุ่มชาวไทยเขมรพื้นที่ 3 ตำบล คือตำบลหนองตาคง ตำบลเทพนิมิต และตำบลคลองใหญ่ อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี เป็นกลุ่มชนกลุ่มเดียวกับชนชาวเขมรที่อาศัยอยู่ในประเทศกัมพูชา และส่วนอื่น ๆ ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในประเทศเวียดนาม เป็นต้น ชาวไทยเขมรพื้นที่ทั้ง 3 ตำบลอาศัยอยู่ในพื้นที่มาตั้งแต่ก่อนที่ประเทศไทยจะทำข้อตกลงปักปันเขตแดนอย่างชัดเจนกับราชอาณาจักรกัมพูชาใน พ.ศ.2449 ซึ่งขณะนั้นประเทศฝรั่งเศสได้เข้ามามีอำนาจการปกครองกัมพูชา และฝรั่งเศสก็เป็นเจ้าภาพในการจัดแบ่งปักปันเขตแดน ส่งผลให้กลุ่มชนชาวเขมรในพื้นที่ 3 ตำบลถูกจัดแบ่งให้อยู่ฝั่งดินแดนประเทศไทย และได้แบ่งแยกพื้นที่ออกเป็นกลุ่มชน 2 ประเทศ มาใน พ.ศ.2452 กลุ่มชนที่อยู่ฝั่งดินแดนไทยได้กลายเป็นประชากรของไทยโดยสมบูรณ์ ตามประกาศ พระราชบัญญัติสำหรับทำบัญชีคนในพระราชอาณาจักร ร.ศ.128 ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

กลุ่มชาวไทยเขมรเป็นกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตอย่างเรียบง่าย ทำมาหากินอยู่กับธรรมชาติ ดำเนินชีวิตด้วยการประกอบอาชีพเกษตรกรรมแบบเลี้ยงชีพ โดยจะรวมกลุ่มกันประมาณ 10 – 20 ครอบครัวจัดตั้งเป็นชุมชนหรือหมู่บ้านข้างลำน้ำที่เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติ แต่จะไม่นิยมใช้

แหล่งน้ำเป็นเส้นทางคมนาคม การปกครองชุมชนในระยะเริ่มแรกผู้ปกครองก็คือหัวหน้าบ้าน ส่วนใหญ่หัวหน้าบ้านเป็นคนเดียวกันกับผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลศาลนะตา แต่หลังจากที่รัชกาลที่ 5 ได้ประกาศการพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ.2440) ระบบการปกครองของชุมชนจึงได้เปลี่ยนจากหัวหน้าบ้านมาเป็นระบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามประกาศของรัฐบาลไทย

สังคมของชาวไทยเขมรเป็นสังคมมิตรไมตรี คือทุกคนในชุมชนจะช่วยเหลือเกื้อกูลกันทุกเรื่อง ทั้งเรื่องส่วนรวมและส่วนบุคคล สังคมในระดับครัวเรือนจะให้ผู้ชายทำหน้าที่เป็นผู้นำในทุกเรื่อง ผู้หญิงต้องทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุที่เป็นบรรพบุรุษและทำหน้าที่ดูแลการงานภายในบ้าน ชาวไทยเขมรจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งอยู่รวมกันเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ในบ้านหลังเดียว

บ้านเรือนอยู่อาศัยจะปลูกสร้างขึ้นแบบง่าย ๆ โดยใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่สามารถหาได้ในบริเวณชุมชนมาประกอบขึ้นเป็นเรือน ลักษณะเป็นเรือนเครื่องผูก ชั้นเดียวยกพื้นสูงระดับเอว มีบันได 5 หรือ 7 ขั้น ทุกชั้นส่วนที่นำมาต่อกันจะผูกมัดด้วยหวายขนาดเล็ก หรือเชือกเปลือกไม้ที่มีความเหนียว ฝาบ้านและพื้นบ้านใช้ไม้ไผ่มาทาบให้แผ่ออก หลังคามุงด้วยหญ้าคา

ระบบเศรษฐกิจในระยะเริ่มต้นของชุมชนชาวไทยเขมรเป็นระบบเพื่อการเลี้ยงชีพ ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก คือปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด ไร่บริ โภคในครอบครัว ยุคต่อมาได้มีพ่อค้าชาวจีนเข้ามาในชุมชนและเข้ามาชักจูงให้กลุ่มชนเข้าสู่ระบบการเกษตรแบบแลกเปลี่ยนเป็นเงิน เงินจึงเริ่มมีความสำคัญกับกลุ่มชนที่มีไว้สำหรับซื้อหาเครื่องอุปโภคบริโภค ที่เริ่มจะต้องพึ่งพาจากพ่อค้ามากขึ้น ปัจจุบันพืชเศรษฐกิจสำคัญคือลำไยที่ส่งให้ชุมชนเข้าสู่ระบบทุนนิยมอย่างเต็มตัว

ภาษาที่ชาวไทยเขมรใช้ในการสื่อสารเป็นภาษาเดียวกันกับชาวเขมรที่อยู่ในประเทศกัมพูชา แต่ด้วยผลของการอยู่คนละประเทศจึงทำให้ซึมซับวัฒนธรรมทางด้านภาษาที่แตกต่างกันออกไป ส่งผลให้ในปัจจุบันภาษาของกลุ่มชนทั้งสองเริ่มมีความแตกต่างกัน และในอนาคตระยะห่างนี้จะห่างออกไปเรื่อย ๆ

ภาษาไทยเขมรเป็นภาษาที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาย่อย มอญ – เขมร แยกย่อยจากภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติก เป็นภาษาที่ไม่มีระบบเสียงวรรณยุกต์ และไม่มีระบบเสียงหนัก เสียงเบาของสระที่เรียกว่าเรจิสเตอร์ (Register) ที่ทำหน้าที่แบ่งแยกความหมายของคำ เป็นภาษาที่มีระบบทำนองเสียงที่ทำหน้าที่แบ่งแยกความหมายของประโยค ซึ่งมีทำนองเสียง 2 ระดับ คือทำนองเสียงกลางระดับ – ตก และทำนองเสียงสูง – ขึ้น โครงสร้างทางภาษามี 2 ประเภทคือ คำที่มีพยางค์เดียว และคำที่มีสองพยางค์ พยัญชนะมี 21 เสียง (17 หน่วยเสียง) ซึ่งเกิดเป็นพยัญชนะต้นได้ทั้ง 21 เสียง และเกิดเป็นพยัญชนะท้าย 14 เสียง ระบบเสียงมีเสียงสระ 34 เสียง แบ่งเป็นสระเดี่ยว 28 เสียง (เสียงยาว 14 เสียง เสียงสั้น 14 เสียง) และสระผสม 6 เสียง (เสียงยาว 3 เสียง และเสียงสั้น 3 เสียง)

ชาวไทยเขมรบริโภคข้าวเจ้าอาหารเป็นหลัก อาหารที่เป็นกับข้าวเป็นอาหารที่สามารถหาวัตถุดิบในการปรุงได้จากบริเวณโดยรอบชุมชนที่อยู่อาศัย ตามหนองน้ำหรือป่าเขา วัตถุดิบหลักจึงเป็นผัก เนื้อสัตว์ประเภทปลาและสัตว์ป่า อาหารของชาวไทยเขมรนอกจากปรุงขึ้นเพื่อใช้รับประทานในครอบครัวแล้วยังมีการปรุงอาหารขึ้นเพื่อใช้ในประกอบการเช่นไหว้ในพิธีกรรมต่างๆ อีกด้วย อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยเขมรคือ “ปะโม๊ะ มะเป๊ะ” หรือน้ำพริกมะเขือส้มเป็นน้ำพริกที่มีไว้รับประทานกับผักต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้นำน้ำพริกมะเขือส้มที่โขลกเสร็จเรียบร้อยแล้วไปต้วนกับน้ำกะทิ จะได้น้ำพริกอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า “ปะโม๊ะ มะเป๊ะ ตะโตะ” หรือน้ำพริกมะเขือส้มคั่ว นิยมนำไปคลุกกับข้าวรับประทานมากกว่าที่จะนำมาจิ้มกับผัก

การแต่งกายของชาวไทยเขมรในอดีตกาลแต่งกายด้วยผ้าฝ้ายที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “ซาป๊วด” ปกปิดร่างกายเพียงท่อนล่างและเปลือยร่างกายท่อนบน ซึ่งเป็นการแต่งกายตามแบบอย่างของวัฒนธรรมอินเดีย ทั้งชายและหญิงจะแต่งเหมือนกัน ยุคสมัยต่อมาชาวไทยเขมรได้รับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายแบบไทยเข้ามาประยุกต์ โดยนุ่งซาป๊วดเหมือนเดิมแต่ได้นำเสื้อมาสวมใส่เพิ่มเติม เสื้อที่นำมาสวมใส่ไม่มีแบบที่เป็นแบบเฉพาะ แบบเสื้อก็จะเหมือนกับกลุ่มคนไทยทั่วไป คือเสื้อของผู้หญิงเป็นเสื้อคอกลมแขนกระบอก ผู้ชายใส่เสื้อคอกลมแขนกันแดดทรงเสื้อเป็นเสื้อแขนยาวมีกระดุม และมีการประดิษฐ์รองเท้าไม้ไว้สวมใส่

ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อที่เกี่ยวกับวงรอบชีวิต

เด็กที่ถือกำเนิดขึ้นชาวไทยเขมรเชื่อว่าทุกคนจะมีครูหรือเทพเจ้าที่เรียกว่า “ครูกำเนิด” หรือครูกำเนิด คอยทำหน้าที่ปกป้องให้ทารกมีชีวิตรอดปลอดภัยจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในช่วงตลอดที่ดำรงชีวิตอยู่ เทพเจ้าองค์ใดเป็นครูประจำตัวเด็กจะใช้วิธีสังเกตจากสายรกเมื่อแรกคลอด มีอยู่ 4 ลักษณะ 1.มีสายรกพันรอบตัว คล้ายกับการสวมสังวาล ครูที่ประจำตัวคือ “ครูสังวาล” 2.มีสายรกรอบศีรษะคล้ายกับสวมหมวก ครูประจำตัวเด็กคือ “ครูสนม” 3.มีทั้งสายรกรพันตัวและรอบที่ศีรษะ ครูประจำตัวคือ “ครูสนมสังวาล” และ 4.สายรกรบิดเป็นเกลียว ครูประจำตัวคือ “ครูประเจิดระมูล” และต้องทำจวมครูกำเนิด และทำพิธีโถกมะพร้าวต้อนรับเทพเจ้านั้น ๆ ให้มาอยู่ที่จวมครู

ก่อนที่เด็กคลอดออกมาจากครรภ์มารดา เชื่อว่าทารกทุกคนที่ปฏิสนธิในครรภ์มารดานั้นเกิดจากแม่ที่เรียกว่า “แม่เดิม” หรือ “แม่สะโนน” เป็นผู้สร้างและเลี้ยงดูทารกในครรภ์ในสมบูรณ์แข็งแรง เชื่อว่าแม่เดิมเป็นผีพราย และเมื่อทารกคลอดออกมาแม่เดิมยังคงตามมาดูแลเด็กด้วยความรักและห่วงหา โดยมายอคล้องกับเด็ก เชื่อว่าเด็กที่นอนขี้มและหัวเราะขณะที่นอนเกิดจากแม่เดิมมาเล่นด้วย และเมื่อแม่เดิมเห็นว่าทารกที่คลอดออกมามีแม่คนใหม่คอยเลี้ยงดูก็เกิดความห่วงหาอยากที่นำตัวเด็กไปอยู่กับตนเองยังเมืองผี จึงได้คลบน้ดลให้เด็กมาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ เมื่อทารก

คลอดออกมาครอบครัวยังเด็กจึงต้องทำพิธีกรรมแบ่งลูกผีลูกคนเพื่อเป็นการตัดขาดจากแม่เดิม และรับขวัญเด็ก

เด็กชาวไทยเขมรสมัยอดีตจะนิยมไว้ผมจุกหรือผมแกละ และเมื่อเด็กมาอายุครบตามกำหนดจะประกอบพิธี “กอร์เซาะกำป็อด” หรือพิธีโกนหรือขุดผมที่ขมวดเอาไว้ตรงขม่อม โดยจะทำพิธีเมื่อเด็กมีอายุเป็นเลขคู่เพราะเชื่อเป็นศิริมงคล เช่น เลข 9 (9 ขวบ) คือดาวเกตุ เป็นดาวคุ้มภัย เลข 11 (11 ขวบ) คือดาวราชาโชค และเลข 13 (13 ขวบ) เชื่อว่าเป็นดาวดีเช่นกัน พิธีโกนจุกนี้จะไม่ทำในช่วงเวลาที่เด็กมีอายุเป็นเลขคู่ เพราะเชื่อว่าเลขคู่เป็นเลขของดาวที่เป็นโทษ และเป็นเลขของดาวราหูร้ายต่าง ๆ เช่น เลข 8 (8 ขวบ) เลข 10 (10 ขวบ) และเลข 12 (12 ขวบ) เป็นต้น

เมื่อชายชาวไทยเขมรมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์จะต้องทำพิธีอุปสมบทเพื่อศึกษาเล่าเรียนทางพุทธศาสนา ที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “บ๊วะเนียก” หรือบวชนาค โดยถือกันอย่างเคร่งครัดว่าชายที่มีอายุครบยี่สิบปีต้องบวช และเมื่อลาสิกขาออกมาถึงจะแต่งงานมีครอบครัวได้ ทุกคนที่อุปสมบทต้องอยู่บวชเรียนจนครบพรรษา เมื่อลาสิกขาออกมาจะใช้สรรพนามนำหน้าชื่อว่า “อันตึด” (ทิด) ธรรมเนียมที่ถือปฏิบัติของชาวไทยเขมร ก่อนถึงวันกำหนดอุปสมบทประมาณ 15 – 30 วัน พ่อแม่หรือผู้ปกครองก็จะนำตัวผู้ที่จะบวชไปฝากตัวที่วัดที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “มอบเนียก” (มอบนาค) และนาคจะอยู่ที่วัดไปจนถึงวันกำหนดอุปสมบท เพื่อศึกษาขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ของวัด และฝึกฝนท่องจำบทคำขออุปสมบทและบทสวดมนต์ต่าง ๆ

การเกี่ยวพาราสีกันของหนุ่มสาวชาวไทยเขมรจะใช้วิธีการแอบคุยกันในขณะที่พ่อแม่และตัวของฝ่ายหญิงเข้านอนแล้ว โดยฝ่ายชายก็จะเข้าไปใต้ถุนบ้านฝ่ายหญิงและส่งสัญญาณด้วยการนำไม้ขนาดเล็กแหล่ลอดผ่านร่องพื้นบ้าน โดยจะให้ไม้ไปโดนตัวฝ่ายหญิง เพื่อให้ฝ่ายหญิงรับรู้ว่าฝ่ายชายอยู่ที่ใต้ถุนบ้านและก็จะพูดคุยกัน วิธีการจับสาวลักษณะนี้เรียกว่า “หลูกขมม” หรือจกสาว หรือเล่นสาว

เมื่อหญิงชายชอบพอกันจนตกลงใจที่จะแต่งงานกัน ฝ่ายชายก็จะให้พ่อแม่หรือผู้อาวุโสที่นับถือไปเยี่ยมเยียนบ้านฝ่ายหญิง เพื่อทำความรู้จักและทำความสนิทสนมกับครอบครัวและตัวฝ่ายหญิง เรียกว่า “กระเซิบ” หรือทาบทาม หลักของกระเซิบคือการกระทำอย่างเจียมเจียม ซึ่งหากผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้จนถึงขั้นกำหนดวันแต่งงาน (แซนการ์) ก็จะพูดกันต่อถึงเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับงานแต่งงาน เช่น ค่าสินสอด (คันสลา) แต่ถ้าหากทั้งสองฝ่ายไม่อาจตกลงกันได้การกระเซิบก็เลิกรากันไปและเรื่องราวก็จะสิ้นสุดลงเพียงนี้ โดยจะไม่ให้ส่งผลต่อชื่อเสียงของทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

เมื่อผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ก็จะกำหนดวัน “แซนการ์” หรือการแต่งงาน ธรรมเนียมปฏิบัติของชาวไทยเขมรฝ่ายชายจะเป็นผู้จัดหาทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงานตามความ

ต้องการของผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง เช่น ให้ฝ่ายชายจัดสร้างหรือจัดหาเรือนหอ จัดหาอาหารสำหรับเลี้ยงแขกในวันทำพิธี เป็นต้น และเมื่อแต่งงานกันแล้วฝ่ายชายต้องอยู่ที่บ้านของฝ่ายหญิงเป็นจำนวนอย่างน้อย 3 วัน และหลังจากครบ 3 วันแล้วส่วนใหญ่ฝ่ายชายจะอาศัยอยู่ช่วยพ่อแม่ของหญิงทำมาหากิน แต่ถ้าหากฝ่ายชายต้องการที่นำตัวฝ่ายหญิงกลับมาอยู่อาศัยยังบ้านของตนเอง ฝ่ายชายต้องทำพิธีบอกกล่าวขออนุญาตพ่อแม่ฝ่ายหญิง

การรักษาพยาบาลของชาวไทยเขมรนอกจากใช้วิธีนำยาสมุนไพรมาใช้เป็นยารักษาโรคแล้ว ยังได้มีการนำวิธีการทางความเชื่อเข้ามารักษาด้วย เช่น เมื่อเด็กในวัยตั้งแต่แรกคลอดไปจนถึงประมาณ 10 ขวบปี มีอาการร้องไห้กระจองอแงไม่ทราบถึงสาเหตุ นอนสะดุ้ง หรือนอนละเมอ เป็นต้น อาการเหล่านี้เชื่อกันว่าเกิดจากการกระทำของวิญญาณสิ่งชั่วร้าย จะต้องไปพบกับหมอผี (อาจารย์) ให้ทำพิธีพ่นรักษา หรือ “ซุ” เพื่อปิดเป่าเอาสิ่งชั่วร้ายออกไปจากตัวเด็ก เมื่อโตเป็นวัยผู้ใหญ่แล้วมีอาการต่อมน้ำลายอักเสบหรือหรือเป็นภาษาชาวบ้านว่าคางทูม ชาวไทยเขมรจะไปพบกับเจ้าพิธีให้ทำพิธี “เลียตะเกียม” ที่แปลว่าการเป่ารักษาอาการคางทูม โดยจะ ไปให้เจ้าพิธีเป่าเป็นจำนวน 3 วัน

นอกจากนี้ยังมีพิธี “แซนจูน” ที่แปลว่าแซนส่ง ความหมายโดยนัยคือการแซนส่งดวงวิญญาณสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากตัว โดยมีฐานคิดความเชื่อว่าการเจ็บป่วยของคนเกิดจากมีวิญญาณสิ่งชั่วร้ายได้ไปอาศัยอยู่ในร่างกาย การรักษาจึงจะต้องประกอบพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อไล่ดวงวิญญาณต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในร่างกายผู้ป่วยให้ออกไป การรักษาตามความเชื่ออีกแบบหนึ่งเรียกว่า “กัณณว” หรือพิธีกรรมการตัดเชือกกรรมพันธุ์ เชื่อว่าผู้ป่วยบางราย อาการเจ็บไข้ที่ประสบอยู่เกิดจากเพราะได้รับเอาสิ่งไม่ดีต่าง ๆ มาจากบรรพบุรุษ วิธีการรักษาก็จะประกอบพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อเป็นการตัดขาดเชื้อร้ายที่ได้รับสืบทอดมา โดยจะให้เจ้าพิธีเป็นผู้ประกอบพิธีให้

ชาวไทยเขมรเชื่อหญิงชายคู่ใดที่แต่งงานกัน โดยมีความเกี่ยวเนื่องกันทางเครือญาติ เช่น ฝ่ายหญิงเป็นลูกหลานของอาเขย หรือเป็นลูกหลานของน้ำสะไก่ เป็นต้น จะส่งผลให้หญิงชายคู่นั้นจะประสบกับเคราะห์กรรม ทำมาหากินไม่เจริญรุ่งเรือง หรือมีอาการความเจ็บป่วยรุมเร้าตลอดเวลา และเพื่อให้หลุดพ้นจากบ่วงกรรมจะต้องเชิญเจ้าพิธีมาทำพิธีกรรม “พะหลาบ” หรือพิธีแก้เคล็ดให้ จึงจะทำให้ชีวิตประสบแต่กรรมดี

ผู้ป่วยบางรายที่มีอาการเพ้อคลั่ง ซึมเศร้า ปวดตามร่างกายโดยไม่ทราบสาเหตุ และได้นำไปรักษากับหมอแผนปัจจุบันหรือแผนโบราณแล้วไม่หาย ชาวไทยเขมรเชื่อว่าเป็นอาการของคนที่ถูกคุณไสยที่อาจเกิดจากการกระทำของคนหรือผี ผู้ป่วยก็ต้องทำพิธี “เลียกบวง” หรือพิธีการลากไขลอนคุณไสย เพื่อเป็นการถอนคุณไสยให้ออกไปจากตัวของผู้ป่วย โดยเจ้าพิธีจะใช้ไขไก่หรือ

แบ่งข้าวเจ้านวคเป็นก้อนตากไปตามร่างกายของผู้ป่วย และถ้าผู้ป่วยถูกคุณไสยก็จะปรากฏสิ่งต่าง ๆ อยู่ในใจหรือเป้งนวค เช่น เส้นผม ตะปู เศษหนัง เป็นต้น

ชาวไทยเขมรยังมีการรักษาอาการเจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับอวัยวะภายใน ที่สามารถสังเกตอาการเจ็บป่วยได้จากลักษณะที่ผิดปกติ และแสดงออกมาให้เห็นภายนอกร่างกาย เช่น ท้องโต ตาเหลือง เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นอาการของไข้ป้าง (ไข้มาเลเรีย) ในชุมชนจะมีหมอพิธีทำการรักษา ซึ่งเป็นการรักษาตามภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ไม่เกี่ยวข้องการไสยศาสตร์ เรียกว่า “ไอ้ป้าง” หรือการจุดไฟที่ท้อง โดยวิธีการรักษาจะนำความร้อนมาใช้เป็นเครื่องมือ หมอพิธีจะนำขุยมะพร้าวตำ (ตำร้าง) มาใช้เป็นเชื้อไฟในการจุด จะจุดไฟเป็นจำนวน 4 ตำแหน่ง โดยสามารถจุดได้ทั้งบริเวณท้องและบริเวณหลัง ขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของหมอพิธีผู้ป่วยมีการเจ็บป่วยลักษณะใดและต้องจุดบริเวณใด การจุดท้องสามารถจุดให้กับบุคคลทุกเพศทุกวัย ไม่จำกัดจำนวนครั้ง ขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้น ๆ มีอาการเจ็บป่วยบ่อยครั้งเพียงใด บางคนอาจจุดท้องจนเกิดเป็นแผลเป็นที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน และแผลเป็นนี้ก็จะติดตัวไปตลอดชีวิต

ชาวไทยเขมรมีความเชื่อเรื่อง “ต๊ะ” หรืออาการผิวดำแดง ซึ่งเป็นอาการผิวดำแดงที่เกิดขึ้นกับเฉพาะผู้หญิงที่เพิ่งผ่านการคลอดลูกมาใหม่ ๆ มีอยู่ 5 ลักษณะ คือ “ต๊ะ จำเนียร” ผิวดำแดงที่เกิดจากการกินอาหาร “ต๊ะ ตาไซ” ผิวดำแดงเพราะเส้นเอ็นเคลื่อนไปจากเดิม เกิดจากการทำงานหรือยกของหนัก “ต๊ะ อันเซิม” ผิวดำแดงที่เกิดจากไปตากน้ำค้าง “ต๊ะ กะลิน” ผิวดำแดงที่เกิดจากแพ้กลิ่น และ “ต๊ะ ดำเนก” หรือ “ต๊ะ กันเตล” ผิวดำแดงเพราะร่วมเพศขณะที่ยังไม่เข้าสู่

พิธีศพของชาวไทยเขมรจะเรียกว่า “บ่อนขม้อจ” โดยจะมีสัปเหร่อที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “นะพลัก” และเจ้าพิธี (อาจารย์) เป็นผู้จัดแจงเรื่องพิธีกรรมให้ ครี้อศิตอาจารย์กับสัปเหร่อจะต้องเชิญมาทั้งสองท่าน และจะใช้สัปเหร่อเป็นจำนวน 4 ท่าน เจ้าพิธีรับผิดชอบจัดแจงเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับพิธีกรรม สัปเหร่อจะทำหน้าที่เกี่ยวกับการเผาหรือฝังศพ แต่ในปัจจุบันจะใช้สัปเหร่อเพียงอย่างเดียวจำนวนสัปเหร่อก็ไม่ต้องครบ 4 ท่านก็ได้ พิธีศพจะมีพิธีอาบน้ำศพที่เรียกว่า “งูตัก” และญาติผู้ตายก็จะจัดเตรียมกระบุงใส่สิ่งของต่าง ๆ ที่เรียกว่า “กรรเชอ ปันเจาะ กำป้าง” โดยสิ่งของนี้ไว้สำหรับให้ผู้ตายนำติดตัวไปใช้ยังปรโลก ระหว่างตั้งศพบำเพ็ญกุศลจะมี “กีสตะ โบงอันจัญ” หรือจุดไฟกาล ในขณะที่นำไปเผาหรือฝังของชาวไทยเขมรจะมีเจ้าพิธีหรือสัปเหร่อเดินนำหน้า โดยจะถือธงขวัญ (ตัวงูปลิง) เป็นธงที่ด้ามทำจากเสียมที่ด้านปลายนำผ้าขาวมาเขียนเป็นยันต์ผูกติดไว้ระหว่างขบวนศพเคลื่อนก็จะโปรยข้าวตอก (ปราชญ์) โดยจะโปรยไปทางข้างหลัง เป็นนัยที่สอนให้คนที่ยังมีชีวิตอยู่ได้เข้าใจในสัจจะธรรมของชีวิตที่ว่าชีวิตคนเราทุก ๆ คนบนโลกจะต้องมีการเวียนว่ายตายและเกิด ไม่มีใครคนใดหลีกเลี่ยงการเวียนว่ายตายและเกิด ประดุจดั่งข้าวตอกที่โปรยอยู่เกลื่อนพื้นดิน ในอดีตขบวนแห่ศพของชาวไทยเขมรก็จะมีลูกหลานของผู้ตายจำนวน 4 คน เดินอุ้ม

“กะออม” (หม้อดิน) คนละ 1 ใบ กะออมทั้ง 4 ใบชาวไทยเขมรเชื่อว่าเป็นตัวแทนของประกอบธาตุร่างกายมนุษย์ คือดิน น้ำ ลม และไฟ ซึ่งเป็นนัยสอนให้ทุกคนได้รับรู้ว่าชีวิตคนเราทุก ๆ คนเปรียบได้เหมือนกับกะออม (หม้อดิน) ที่เปราะบาง แตกได้ง่าย และไม่คงทนถาวร การใช้ชีวิตจึงจะต้องทะนุถนอมให้ดี ไม่ให้แตกไม่ก่อนเวลาอันควรเป็น เมื่อขบวนแห่ศพเคลื่อนมาถึงทางแยกเข้าป่าช้าหรือทางขึ้นเมรุ เจ้าพิธีจะนำกะออมไปทุบให้แตก

ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาและชุมชน

ชุมชนชาวไทยเขมรจะมีประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อลักษณะนี้อยู่หลายแบบ เช่น ความเชื่อว่าไร่นาจะมีเจ้าที่ เทพเจ้า หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ดูแลปกป้องรักษา ที่เรียกตามคำของชาวไทยเขมรว่า “ควาย” โดยทุกปีเมื่อถึงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 6 จะประกอบพิธีเช่นสรวง ขอบคุณควายที่ช่วยปกป้องรักษาไร่นาที่เรียกว่า “แซนควาย” หรือเช่นเจ้าที่ควาย ซึ่งในแต่ละชุมชนจะมีบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างชาวบ้านกับเจ้าที่ไร่นาที่เรียกว่า “ถือควาย”

ชาวไทยเขมรเป็นกลุ่มชนที่มีความเคารพนับถือบรรพบุรุษที่ล่วงลับเป็นอย่างมาก โดยทุกปีในจะจัดพิธี “แซนคุณตา” ซึ่งเป็นการเช่นสรวงอุทิศส่วนบุญกุศลให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ แซนคุณตามีพิธี 2 ระยะ เป็นเวลา 15 วัน ระยะแรกคือ “เป็นตุง” หรือสารทเล็กจะทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 และระยะที่สองคือ “เป็นทม” หรือสารทใหญ่จะทำพิธีในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 โดยเชื่อว่าช่วงเวลานี้ยมบาลจะปลดปล่อยให้ดวงวิญญาณบรรพบุรุษกลับมายังโลกมนุษย์เพื่อมารับส่วนบุญที่ญาติพี่น้องอุทิศให้ ช่วงเวลา 15 วันนี้จะเรียกว่า “กันเป็น” ชาวชุมชนจะไม่ให้พระภิกษุต้องออกมาบิณฑบาตโดยจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันนำอาหารที่เรียกว่า “จิ้งห้น” มาถวายพระที่วัดเมื่อถึงวันเป็นทมซึ่งเป็นวันสำคัญที่สุดของแซนคุณตา ชาวบ้านก็จะนำสิ่งของต่าง ๆ เช่น ข้าวต้มมัด อาหารแห้ง ผัก ผลไม้ เป็นต้น ใส่ในกรรเซอ (กระบุง) ไปทำบุญอุทิศส่วนบุญให้กับบรรพบุรุษที่วัด โดยช่วงเช้าก่อนฟ้าสางจะทำพิธี “เทกรรเซอคุณตา” โดยจะเทสิ่งของที่อยู่ในกระบุงลงไปที่พื้น เพื่อส่งสิ่งของเหล่านี้ให้กับบรรพบุรุษผู้ล่วงลับนำกลับไปยังปรโลก

ชาวไทยเขมรยังมีความเชื่อว่าทุกชุมชนจะมีเจ้าที่ (นะตา) ที่เป็นดวงวิญญาณของบรรพบุรุษคนในชุมชนมาคอยทำหน้าที่ปกป้องทุกคนให้พ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ ทุกชุมชนก็จะสร้างศาลนะตาไว้ให้เป็นที่ตั้งสถิตของนะตา ทุกปีระหว่างเดือน 3 ถึงเดือน 5 ก็จะประกอบพิธี (แซนนะตา) เพื่อเป็นการเช่นสรวง หรือเช่นไหว้ปู่ตา แต่ละชุมชนก็จะมีการนับถือนะตาแตกต่างกันไป นะตาที่ชาวชุมชนนับถือจะมีหลายองค์ ตามแหล่งที่ทำหน้าที่ปกป้องรักษา แบ่งได้ 2 ประเภท คือนะตาประจำสถานที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น นะตาประจำหนองน้ำ นะตาประจำเขา เป็นต้น และนะตาประจำสถานที่ปลูกสร้าง เช่น นะตาประจำวัด นะตาประจำศาลนะตา เป็นต้น

ชุมชนชาวไทยเขมรช่วงเวลาตรุษสงกรานต์จะมีการพิธีกรรมที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “บ็อนแคแจต” หรืองานบุญเดือนห้า หรืองานบุญสงกรานต์ โดยจะจัดขึ้นเป็นระยะเวลา 3 วัน ระหว่างวันที่ 13 ถึงวันที่ 15 เมษายนของทุกปี ช่วงเวลา 3 วันของเทศกาลทุกคนในชุมชนจะห้ามทำงานทุกประเภท งานที่สามารถทำได้คืองานที่เกี่ยวข้องกับวัด และห้ามเข้าหรือออกจากชุมชน ทุกคนในชุมชนจะใช้ช่วงเวลานี้ในการทำบุญตักบาตรที่วัด และเล่นสนุกสนานรื่นเริง เรียกช่วงเวลานี้ว่า “ไผตอม” ที่แปลว่าวันหยุด วันแรกของบ็อนแคแจตจะมีการตั้งธงชนะมาร (ตั้งปักษีเมียร) ปัจจุบันเรียกว่า ธงสงกรานต์ หรือบางชุมชนเรียกว่าธงศาสนา เพื่อเป็นสัญลักษณ์เริ่มต้นเทศกาลสงกรานต์ วันที่สองของเทศกาลจะขบวนแห่ที่เรียกว่า “ขบวนแห่ดอกไม้” หรือแห่กัณฑ์เทศ โดยจะแห่ไปยังบ้านทุกหลังคาเรือน เชื่อว่าขบวนแห่ดอกไม้เป็นขบวนที่นำสิ่งดีงามต่าง ๆ มาสู่ทุกคนในชุมชน ขบวนแห่จะมีผู้อาวุโสประจำชุมชนรวมอยู่ในขบวนเมื่อขบวนไปถึงยังบ้านใดก็จะเข้าไปอวยชัยให้พรแก่เจ้าของบ้าน วันที่สามของเทศกาลมีพิธี “จับมาร” เชื่อว่ามารที่จะต้องจับ เป็นผีร้ายที่อาศัยอยู่ตามป่าตามเขาใกล้ ๆ กับชุมชน และจะออกมากระวนกระวายงานการทำบุญของชาวบ้าน รวมทั้งต้องการลงมาชิงเอาอาหารชาวบ้านที่นำมาทำบุญ และหลังจากที่พระภิกษุฉันเพลเสร็จก็จะเข้าสู่พิธีสงน้ำพระ (ตราตระคอม) ช่วงบ่ายมีการเล่น “เรียมตรด” หรือ “ร่าตรด” แปลว่าการรำ เพื่อสร้างบุญกุศล โดยเป็นการรำเพื่อรับบริจาคเครื่องจตุปัจจัย เครื่องไทยทานต่าง ๆ นำไปถวายพระภิกษุสงฆ์ที่วัด ช่วงเย็นก็จะนำธงชนะมารลงจากเสาเป็นอันสิ้นสุดบ็อนแคแจต แต่รุ่งเช้าของวันรุ่งขึ้น (วันที่ 16 เมษายน) จะมีพิธีกรรมเช่นส่งหรือขับไล่วิญญาณภูตผีหรือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ให้ออกไปจากชุมชนที่เรียกว่า “แซนจูน” ถือเป็นการสิ้นสุดบ็อนแคแจตอย่างแท้จริง

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานบุญลักษณะหนึ่งที่ชาวไทยเขมรปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต นั่นก็คือ “บ็อนสะโร๊ะ” หรือทำบุญกลางหมู่บ้าน เป็นงานบุญที่เชื่อว่าเป็นบุญที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่จะช่วยชำระล้างสิ่งที่ไม่ดี เสนียดจัญไร โรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่คนในหมู่บ้านประสบอยู่ให้หลุดพ้นออกไปจากหมู่บ้าน และเสริมให้มีสิ่งสิริมงคลเกิดขึ้นกับคนในหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่งานบุญจะทำต่อเนื่องหลังจากสิ้นสุดบ็อนแคแจตที่ประกอบพิธีบุญเป็นจำนวน 3 วัน จากนั้นในแต่ละหมู่บ้านก็จะประกอบบ็อนสะโร๊ะต่อเนื่องอีก 3 วัน

สังคมของชาวไทยเขมรก็มีความเชื่อว่าถ้าปลูกบ้านขึ้นมาใหม่ ก่อนที่จะเข้าไปอยู่อาศัยในบ้าน จะต้องทำพิธี “บ็อนเลิงปะต๊ะทไม” หรือบุญขึ้นบ้านใหม่ เชื่อว่าบ้านหลังใดยังไม่ทำบุญขึ้นบ้านใหม่จะห้ามผู้หญิงขึ้นบ้าน พิธีทำบุญจะมีเจ้าพิธีที่จะสมมุติตนเองว่าเป็นพระพรหมเสด็จลงมาจากสวรรค์มาอวยชัยให้พรเจ้าของบ้าน โดยชาวบ้านจะเรียกสมมุติพระพรหมนี้ว่าตาพรหม และจะต้องมีอุปกรณ์ที่เรียกว่าจันลอมไว้เป็นที่ประทับของพระพรหมประจำบ้าน

ชุมชนชาวไทยเขมรหากพบว่าได้เกิดเหตุการณ์ผิดปกติ ที่มีความเชื่อว่าเหตุการณ์เหล่านี้เป็นอาเพศหรือเป็นสิ่งอุปาทาวิญญูไร จำเป็นจะต้องทำพิธีชำระล้างออกก็จะเกิดความวิตต่าง ๆ มาสู่บุคคลหรือชุมชน จะต้องประกอบพิธี “ปะเก๊ะ” แปลว่าการฟอกให้สะอาด เป็นพิธีกรรมการปิดป่า เสนียขจัญไรหรือปัดรังควาญให้ออกไป ปะเก๊ะมีอยู่ 2 ลักษณะคือระดับชุมชน และระดับครอบครัว ระดับชุมชนจะประกอบพิธีกรรมขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นกับชุมชน เช่น ไฟ่าลงกลางชุมชน หรือมีสัตว์ป่า เช่น เก้ง ตะกวดหรือตัวเงินตัวทองเข้ามาในชุมชน เป็นต้น ส่วนลางบอกเหตุในระดับครอบครัว เช่น ข้าวสารที่เก็บไว้ในยุ้งเกิดงอกเป็นต้นขึ้นมา เป็ดที่เลี้ยงไว้เกิดฟักไข่ด้วยตนเอง นกเริงบินมาเกาะบนหลังคาเรือน สุนัขขึ้นไปออกลูกบนเรือน เป็นต้น

ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อเพื่อความเป็นมงคลต่อชีวิต

ชุมชนชาวไทยเขมรพิธีกรรมอีกลักษณะหนึ่งที่คล้ายกับปะเก๊ะ คือพิธี “แกคร๊ะ” หรือ แก่เคราะห์ เป็นพิธีที่ประกอบขึ้นให้กับบุคคลที่เชื่อว่าตนเองประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ โดยสามารถรับรู้ได้ 3 แนวทาง 1.ดูจากอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ที่แสดงออกมาทางร่างกาย เรียกว่า “ถักด” เชื่อว่าเกิดจากการกระทำของผี 2.ดูจากเคราะห์ที่บุคคลนั้นประสบอยู่ เช่น มีปัญหาในครอบครัว ถูกให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นต้น และ 3.ดูจากการทำนายดวงชะตาตามตำราของเจ้าพิธีที่ใช้เกณฑ์ดวงชะตาราศีเป็นเกณฑ์การทำนาย แก่คราะห์ประกอบขึ้นเพื่อบูชาดาวพระเคราะห์ ที่เชื่อว่าพระเคราะห์เป็นเทพเจ้า ที่สามารถคลบนันดาลให้ชีวิตของมนุษย์ได้รับความสุขหรือความทุกข์ได้ บันดาลให้เจริญหรือเสื่อมได้ หรือทำให้ป่วยไข้หรือมีสุขภาพดีได้ หรือทำให้ตายหรือรอดพ้นจากความตายได้ จำเป็นที่จะต้องบูชาเพื่อให้พระเคราะห์บันดาลแต่สิ่งที่เป็นมงคลต่อชีวิต

นอกจากนี้ยังมีพิธี “บ่อนบอกสะแบก” หรือบุญบังสุกุล หรือบุญต่ออายุ บ่อนแปลว่าบุญ บอกสะแบก แปลว่าลอกหนัง เป็นสำนวนตามลักษณะของพิธีที่พระภิกษุจะชักผ้าบังสุกุลที่คลุมไว้ที่ตัวผู้ต้องการต่ออายุออกไป คล้ายเป็นการถลกหรือลอกหนังออกไป ซึ่งการบังสุกุลคนเป็นนี้เป็นไปตามแนวทางความเชื่อตามหลักของพุทธศาสนาที่เชื่อว่ามนุษย์ดำรงอยู่เพราะบุญ จำเป็นต้องจำเริญบุญ หรือต่ออายุไปบุญ หรือทำบุญต่ออายุเพื่อให้อายุยืนยาวต่อไป แต่ถ้าหากต้องตายก็เชื่อว่าบุญที่ได้ทำในครั้งนี้จะส่งผลให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี พ้นจากจุรบาบ บุญต่ออายุมีหลายแบบ ที่นิยมมากที่สุดเป็นพิธีแบบง่าย ๆ ประกอบพิธีเวลาหลังเที่ยงคืนในคืนข้างแรม ผู้ต่ออายุจะประกอบพิธีเพียงคนเดียว ไม่มีเจ้าพิธีและผู้ร่วมพิธี โดยผู้ที่ต้องการต่ออายุจะถือรูปและผ้าบังสุกุล เข้าไปในป่าช้าเพียงคนเดียว เมื่อไปถึงก็จะหาพื้นที่สำหรับนอน จดรูปและปักลงพื้นดินไล่เรียงเป็นระยะ ๆ จากจุดที่จะใช้นอนไปจนถึงกุฏิพระภิกษุที่จำวัดอยู่ เมื่อไปถึงก็จะเคาะประตูดัง ๆ เพื่อให้พระสงฆ์ตื่น จากนั้นเดินกลับมายังป่าช้า และลงนอน นำผ้าบังสุกุลมาห่มตัวเองคล้ายห่มศพคนตาย พระก็จะเดินไปยังป่าช้าและทำพิธีบังสุกุลเป็นให้ นอกจากนั้นยังมีบุญต่ออายุอีกลักษณะที่ชาวไทยเขมรนิยม

เรียกว่า “บุญชักมหาบังสุกุล” สามารถประกอบพิธีได้ในโอกาสพิเศษเท่านั้น เพราะจะต้องทำกับพระพุทธรูปที่บังเอิญเดินผ่านมาในหมู่บ้านเท่านั้น เมื่อผู้ที่ทำบุญต่ออายุรับรู้ว่าจะมีพระพุทธรูปผ่านมาก็จะมีการเตรียมผ้าขาวหรือจีวรเอาไว้แล้วไปคัดกรองพระพุทธรูปที่จะเดินผ่านมา เมื่อพระเดินเข้ามาใกล้ ผู้ทำบุญต่ออายุก็จะหมอบลงกราบและเอาผ้าขาวหรือจีวรที่เตรียมไว้คลุมที่ตัว พระพุทธรูปก็ชักเอาผ้าบังสุกุลไปเป็นอันเสร็จพิธี

ชาวไทยเขมรเป็นกลุ่มชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก และพืชอย่างหนึ่งที่จะต้องปลูกกันทุกหลังคาเรือนก็คือข้าว ที่จะปลูกทั้งในแบบข้าวไร่ และข้าวนา ซึ่งข้าวเป็นพืชที่ต้องการน้ำมาหล่อเลี้ยงให้เจริญเติบโต ชาวไทยเขมรจึงได้ประกอบพิธีกรรมหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นการวิงวอนให้ฝนตกลงหรือเรียกว่าพิธี “โหมเพลิง” หรือขอฝน หรือเรียกว่า “โศดมีวน ไตรปะดะ” (สวดมนต์ปลาช่อน) โดยได้มีการนำปลาช่อนมาเป็นเครื่องประกอบพิธี เมื่อเริ่มพิธีกรรมจะนำปลาช่อนลงใส่ในบาตรพระที่วางอยู่กลางแจ้ง และพระก็จะเริ่มสวดมนต์ปลาช่อนโดยจะสวดไปจนกว่าฝนจะตก หรือสวดไปจนกว่าปลาช่อนจะโผล่ออกมาจากบาตร หรือสวดเพียง 108 บท

ชาวไทยเขมรมีพิธีกรรมการทำนายโรคภัยหรือเรื่องอื่น ๆ ที่เรียกว่าพิธี “บุญ” เป็นพิธีการทำนายหาสาเหตุของโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้น ลักษณะของการทำนาย หมอบุญจะนำตะไกรหนิบหมากมาผูกเชือก และหมอบุญลงนั่งชันเข่าขึ้นมาหนึ่งข้าง มือข้างที่ถนัดถือเชือกที่ผูกตะไกรไว้ และทำการทำนายโดยการพูดไปเรื่อย ๆ คล้ายเป็นการตั้งสมมุติฐานว่าคน ๆ นั้น ผิดผีหรือผิดคำบนบานไว้กับเจ้าเทพเจ้าองค์ใด และเมื่อตะไกรแกว่งระหว่างที่หมอบุญพูดถึงชื่อเทพเจ้าองค์ใดหรือผิตนใด แสดงว่าคน ๆ นั้น ผิดผีหรือผิดคำบนบาน (บน) ไว้กับเทพเจ้าองค์นั้นหรือผิตนนั้น

ชุมชนชาวไทยเขมรถ้าหากว่าต้องการทำพิธีมงคลหรืองานบุญใด ๆ จะต้องให้เจ้าพิธีดูฤกษ์กำหนดวันให้ เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “เมอโงเทอบ็อน” หรือดูฤกษ์ทำบุญ โดยเจ้าพิธีจะมีตำราในการดูตามความเชื่อเรื่องวันดีวันร้าย มีอยู่หลายลักษณะ คือวันลัม (โง ตูล) วันฝิกิน (โงม็อง ชี) วันคูราย (โงกาจ) เดือนคูราย (แอกาจ) วันจม (โง ลิจ) วันลอย (โง แนด) และวันผุด (โง พ็อส)

การสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยของชาวไทยเขมร ก่อนสร้างจะต้องเตรียมไปจัดหาบูชาแผ่นผ้ายันต์ที่เรียกเป็นภาษาเขมรว่า “ยันต์ปะดะ” มาติดไว้ที่เสาทุกเสา และห้องทุกห้อง ซึ่งจะต้องติดไว้ก่อนที่ตัวบ้านจะสร้างเสร็จสมบูรณ์ โดยต้องไปบูชาผ้ายันต์กับอาจารย์ (เจ้าพิธี) ยันต์ที่บูชาจะมีอยู่ 2 แบบ คือแผ่นเล็กใช้ติดหัวเสาทุกเสา และแผ่นใหญ่ใช้ติดกลางห้องทุกห้อง การบูชาผ้ายันต์มาติดไว้ที่ตัวบ้านนั้น มาจากฐานความเชื่อว่ามีที่นำมาสร้างบ้านนั้น เป็นไม้ที่มีนางไม้ทำหน้าที่ปกป้องรักษา ซึ่งการนำไม้มาสร้างบ้านจะต้องทำพิธีบอกกล่าวและขออนุญาตนางไม้เหล่านั้น ถ้าหากไม่ทำพิธีกรรมใด ๆ นางไม้อาจจะมารบกวนหรือกลั่นแกล้งผู้ที่อยู่อาศัยภายในบ้าน ซึ่งก่อนที่จะนำผ้ายันต์มาติดจะต้องทำพิธีบอกกล่าวนางไม้ อีกทั้งการนำแผ่นผ้ายันต์มาติดไว้เพื่อเป็นการแก้

อาถรรพ์และเพื่อเป็นสิริมงคลต่อบ้าน และเพื่อป้องกันเหตุร้ายต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับบ้านและทุกคนที่อาศัยอยู่ โดยอาจจะมีภูตผีมารังควาน มีผู้ไม่หวังดีปล่อยคุณไสยมาใส่ หรือป้องกันโจรผู้ร้าย

ชาวไทยเขมรเป็นกลุ่มชนที่มีวิชาอาคมเกี่ยวกับการ “สะแน” หรือทำเสน่ห์ คือการร้ายมนต์คาถาเพื่อให้คนอื่นหลงรักหรือคลายความโกรธ ซึ่งมีอยู่หลายแบบ “สะแน มุข กระเลก ญะญิม” หรือเสน่ห์เห็นหน้าแล้วชื่นชอบ โดยจะบริกรรมคาถาเสน่ห์ลงบนสิ่งของ เช่น แป้งผัดหน้า หรือสีผึ้งและจะหยิบมาใช้เมื่อต้องการทำเสน่ห์ใส่ใคร “สะแน มหาสะลือบ” หรือเสน่ห์มหาอ่อนใจ หรือ “เสน่ห์ มหาราสาช” หรือเสน่ห์มหากลาย จะบริกรรมคาถาไว้กับสิ่งของเมื่อผู้อื่นมาสัมผัสจะทำให้คลายความโกรธและกลับมาหลงรัก นอกจากนี้ยังมีเสน่ห์ที่ทำให้คนชื่นชอบ ได้แก่ “สะแน เนียง บอย” หรือเสน่ห์นางกวัก เป็นเสน่ห์ที่ทำให้เกิดผลในทางการค้าการขาย “ปิ่นเจอะเมียส” หรือลงนะหน้าทอง และสาธิตาลิ้นทองซึ่งจะบริกรรมคาถาไว้กับตัวเอง อีกทั้งยังมีเสน่ห์ที่นำมาใช้ในเชิงชู้สาว ได้แก่ “สะแน โคน เมื่อน” หรือเสน่ห์ลูกไก่เป็นคาถาบริกรรมแล้วสามารถเรียกให้คนมาหาได้ เหมือนดังเช่นแม่ไก่เรียกลูกไก่ “สะแน ขมอจ” หรือเสน่ห์ผี หรือ “สะแนจะกูด” หรือเสน่ห์บ้า เป็นคาถาที่บริกรรมไว้กับน้ำมันที่ได้จากศพคนตาย และนำน้ำมันไปทาหรือติดใส่ผู้อื่น ผู้ที่โดนน้ำมันพรายแล้วถ้าไม่ยอมหลงรักก็จะทำให้เสียสติ “สะแน เปริย” หรือเสน่ห์ผีพราย เป็นคาถาที่บริกรรมไว้กับน้ำมันที่ได้จากศพหญิงตายทั้งกลม วิธีใช้น้ำมันไปทาหรือติดใส่ผู้อื่นเช่นกัน

นอกจากคาถาที่บริกรรมเพื่อให้คนอื่นหลงรัก ชาวไทยเขมรยังมีคาถาอาคมที่นำมาใช้ทำร้ายคนอื่นเรียกว่า “อำเปอ” หรือคุณไสย มีอยู่หลายลักษณะ ได้แก่ คุณไสยที่เสกสิ่งของต่าง ๆ เข้าไปในท้องผู้อื่น เช่น หนั ง ตะปู กรรไกร หรือเส้นผม เมื่อเข้าไปสู่ท้องก็จะไปทำร้ายอวัยวะภายใน และยังมีคุณไสยที่บริกรรมคาถาลงไปกับสิ่งมีชีวิต เช่น วัว ควาย เหา หรือตะพานน้ำและส่งไปทำร้ายผู้อื่น การป้องกันคุณไสยคือไม่ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ไม่ไปรับสิ่งของจากผู้อื่นที่ไม่สนิทสนม รวมทั้งมีคาถาป้องกัน วิชาคุณไสยจะไม่ถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่นอย่างง่ายด้าย ผู้ถ่ายทอดจะเลือกจากบุคคลที่คิดว่าเหมาะสมที่สุด โดยต้องเป็นคนดี การถอนคุณไสยนอกจากใช้วิธีเลิกลาง (ลากไข่ ถอนคุณไสย) ก็ยังมีอีก 2 วิธี คือถอนคุณไสยด้วยมนต์ถอนคุณไสย ที่เรียกว่า “ขาบ” แปลว่าทำให้แพ้หรือกำราบ และการถอนคุณไสยด้วยยาสมุนไพรชนิดต่าง ๆ

ชาวไทยเขมรมีความเชื่อว่าคนทุกคนจะมี “ปะลึง” หรือขวัญอยู่ 19 ดวง เชื่อว่าถ้าอยู่ครบจะทำให้เจ้าของขวัญจะมีจิตใจปกติ มีความสุขสดใส ปราศจากโรคภัย แต่หากขวัญอยู่ไปครบก็จะทำให้จิตใจไม่ปกติ หรือมีอาการเจ็บไข้ ผู้ที่ขวัญบกพร่องจะเชิญเจ้าพิธีมาทำพิธี “เฮาปะลึง” หรือเรียกขวัญ เพื่อให้ขวัญกลับมาครบดังเดิม โดยพิธีเรียกขวัญมีอยู่หลายแบบ แบบแรกจะเชิญเจ้าพิธีมาประกอบพิธีให้ยังบ้านเจ้าของขวัญ ซึ่งมีผู้ทำพิธี 2 คน คือเจ้าพิธีและปิ่นโจล (คนทรง) พิธีอีกแบบจะประกอบพิธีที่บ้านเจ้าพิธี และเจ้าพิธีทำพิธีเพียงลำพัง เรียกว่า “อ็องกุยปะลึง” หรือนั่งขวัญ

นอกจากนี้ยังมีพิธีเรียกขวัญที่เจ้าของขวัญเป็นผู้ประกอบพิธีขึ้นเอง เรียกว่า “ออยดาหมอเฒ่าโควฮัวปะลิ่ง” โดยประกอบพิธีกับหินก้อนเส้าที่เรียกว่าดาหมอเฒ่า เพื่อบูชาอันวอนให้ดาหมอเฒ่าช่วยไปตามขวัญกลับมา และมีพิธีเฮาปะลิ่งยังมีอีกแบบที่เรียกว่า “บอยปะลิ่ง” หรือกวักขวัญ โดยเจ้าพิธีจะบูชาอันวอนขอให้บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ (คุนตา) ของเจ้าของขวัญให้ช่วยตามปะลิ่งที่หายไปให้กลับมา

อนึ่งยังมีพิธีเรียกขวัญอีกแบบที่เรียกว่า “อันเจือคปะลิ่ง” หรือซ่อนขวัญ เป็นพิธีที่คล้ายกับบอยปะลิ่งตรงที่ให้ผู้คุนตาไปตามขวัญที่หายไป แต่จัดเจือคปะลิ่งใช้ ษะนางเป็นอุปกรณ์ไล่จับปะลิ่ง บอยปะลิ่งจะใช้ษะนาง

สถานภาพของประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ

ชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อนเป็นกลุ่มชนที่มีเชื้อสายทางชาติพันธุ์เขมรแบบเดียวกับกลุ่มชนส่วนใหญ่ในประเทศกัมพูชา และอยู่อาศัยมาก่อนที่จะมีการแบ่งแยกพรมแดนออกเป็น 2 ประเทศ การขีดแบ่งความเป็นญาติพี่น้องทางชาติพันธุ์ออกจากกัน ทำให้กลุ่มชนชาวไทยเขมรในพื้นที่ได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยของไทย อาศัยอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรม และปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมแบบชนชาติไทย จึงเป็นผลให้วิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อต่าง ๆ เกิดการถอยห่าง แปรลกแยก และแตกต่างไปจากกลุ่มชนชาติเขมรส่วนใหญ่ ปรากฏการณ์แห่งการถอยห่างทางวัฒนธรรมจะถอยห่างออกจากกันไปอย่างต่อเนื่องตามกาลเวลาที่ผ่านไป

เหตุผลที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อปรากฏการณ์การถอยห่างทางวัฒนธรรม มีอยู่ 3 ประการคือ

1. ตัดขาดออกจากกันด้านกายภาพ เส้นเขตแดนที่เป็นตัวกั้นกลางระหว่างสองกลุ่มชน นอกจากจะเป็นการกั้นพื้นที่เพื่อแยกกลุ่มชนออกเป็นสองกลุ่ม เส้นเขตแดนยังเป็นเส้นกั้นทางวัฒนธรรม และตัดขาดวัฒนธรรมที่มีร่วมกันของกลุ่มชนสองพื้นที่ให้ขาดออกจากกัน
2. บริบททางสังคมแตกต่างกัน เมื่อกลุ่มชนทั้งสองถูกตัดขาดออกจากกันเป็นสองกลุ่มชน ทำให้กลุ่มชนทั้งสองกลุ่มถูกแยกให้อยู่สภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

3. พื้นที่ชายขอบของวัฒนธรรมศูนย์กลาง พื้นที่อยู่อาศัยของชาวไทยเขมรเป็นพื้นที่ชนบทที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางของวัฒนธรรมเขมรในประเทศกัมพูชา ก่อนที่จะมีการแบ่งแยกพรมแดนการปะทะสังสรรค์ระหว่างกลุ่มชนในพื้นที่กับกลุ่มชนศูนย์กลางวัฒนธรรมก็เป็นไปได้ น้อย และหลังจากแบ่งแยกพรมแดนการร่วมกันของวัฒนธรรมก็ยิ่งยากลำบากขึ้นมากกว่าเดิม

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อ

1. เพื่อต้องการให้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ

1.1 สร้างพลังทางใจต่อสู้กับอาการเจ็บป่วย ชุมชนชาวไทยเขมรเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ห่างไกลจากความเจริญด้านการรักษาพยาบาล ชุมชนจึงได้ประยุกต์เอาความเชื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่

ในชุมชนมาใช้ในการรักษาพยาบาลเพื่อเป็นระดับประคองกลุ่มชนให้ผ่านพ้นไปจากอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ

1.2 สร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต ชาวชุมชนไม่สามารถอธิบายในเชิงวิทยาศาสตร์ได้ว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงต้องไขว่คว้าหาที่พึ่งทางใจ และได้กลายเป็นความเชื่อที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจากกลุ่มชนรุ่นก่อนมาจนถึงรุ่นปัจจุบัน

2. ชี้นำแนวทางในการดำเนินชีวิต ชุมชนชาวไทยได้ประยุกต์ความเชื่อเดิมที่ได้รับการสืบทอดมา จนกลายมาเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อเพื่อใช้เป็นแนวทางในการช่วยตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่าง

3. เป็นกฎเกณฑ์ควบคุม และขัดเกลาพฤติกรรม พิธีกรรมที่กระทำขึ้นในชุมชนนอกจากกระทำขึ้นเพื่อเช่นสรวงสิ่งเร้นลับ พิธีกรรมตามความเชื่อยังแฝงไว้ด้วยแง่คิดที่เป็นกฎระเบียบที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของคนในชุมชนให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบจารีต หรือขอบเขตที่ชุมชนกำหนด ซึ่งพิธีกรรมจะทำหน้าที่คล้ายเป็นผู้ควบคุมกลุ่มชนให้ประพฤติตามกฎระเบียบของสังคม

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสถานภาพประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

ปัจจัยที่มีผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อพิธีกรรมตามความเชื่อ มีดังต่อไปนี้

1. การสืบทอดองค์ความรู้ด้านการประกอบพิธีกรรม ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานภาพของพิธีกรรมความเชื่อของชาวไทยเขมรเปลี่ยนแปลงไป การสืบทอดมีอยู่ 3 ลักษณะ คือ

1.1 สืบทอดโดยตรง เจ้าพิธีหรืออาจารย์ที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ หรือครูอาจารย์โดยตรง หมอผีเหล่านี้จะมีแบบแผนของการปฏิบัติของพิธีกรรมที่มีรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งเหมือนกับผู้ที่สืบทอดวิชาความรู้มาให้

1.2 จดจำมาปฏิบัติ เจ้าพิธีเหล่านี้ไปจดจำวิธีการจากที่เคยเห็นและมีส่วนร่วมประกอบพิธีจากอาจารย์รุ่นก่อน ๆ พิธีกรรมที่เจ้าพิธีเหล่านี้ปฏิบัติจึงยังคล้ายคลึงกับรูปแบบดั้งเดิม แต่รายละเอียดจะแตกต่างออกไป

1.3 เรียนรู้ด้วยตนเอง เจ้าพิธีเหล่านี้ใช้วิธีศึกษาความรู้เรื่องการประกอบพิธีจากตำราที่เป็นภาษาเขมร พิธีกรรมตามความเชื่อที่ประกอบโดยเจ้าพิธีเหล่านี้จึงขาดความสมบูรณ์ แต่ยังเป็นไปตามแนวความคิดตามความเชื่อดั้งเดิม

2. การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจได้ส่งผลมาถึงพิธีกรรมตามความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ ปัจจัยที่มีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจ คือชาวจีนที่อพยพเข้ามา และได้นำระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าด้วยเงินเข้ามาใช้ในชุมชน พิธีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชุมชน เช่นการปลูกข้าว ได้ถูกลดทอนปริมาณการปลูก ชาวจีนได้นำพืชการเกษตรเชิงพาณิชย์เข้ามาส่งเสริมให้เพาะปลูก และ

ส่งเสริมให้ปลูกในจำนวนมาก ๆ เพื่อที่จะนำไปแลกเปลี่ยนเป็นเงิน และนำเงินมาแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคชนิดอื่น ๆ เช่น อาหารแห้ง เครื่องนุ่งห่ม ข้าวสาร เป็นต้น

3. พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมรจะเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเป็นหลัก ระบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อครั้งอดีตมีผลกระทบโดยตรงต่อพิธีกรรมตามความเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่ชุมชนปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนชาวไทยเขมรเกิดจากเหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.1 เกิดสงครามในประเทศกัมพูชา กลุ่มชนในกัมพูชาต้องหนีภัยสงครามเข้ามาในประเทศไทยทางด้านพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยเขมร ผู้อพยพที่สำคัญคือชาวจีนที่เข้ามามีบทบาทสำคัญกับชุมชน

3.2 การเข้ามาของระบบการศึกษา ระบบการศึกษาที่เข้ามาในชุมชนเป็นระบบการศึกษาที่รัฐไทยเป็นผู้กำหนดเนื้อหา และรูปแบบ ซึ่งไม่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติตามความเชื่อที่เป็นอยู่ของชาวไทยเขมร

4. ระบบการปกครองของชุมชนครั้งโบราณจะมีหัวหน้าบ้านเป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลปกครองกลุ่มชน โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีอาวุโสและเป็นที่นับถือของชาวชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลศาลาประจำชุมชน การเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากนโยบายรัฐที่ใช้ระบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ระบบปกครองด้วยผู้อาวุโสที่มีบทบาทและอำนาจต่อการส่งเสริมความเชื่อในชุมชนจึงได้หมดไป

5. การเข้ามาของระบบอนามัยสมัยใหม่ ที่ขัดแย้งกับการรักษาตามความเชื่อ วิธีการพยาบาลสมัยใหม่จึงเป็นปัจจัยที่บั่นทอนความสำคัญพิธีกรรมการรักษาพยาบาลที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านลงไปเป็นอย่างมาก รวมทั้งความเชื่ออื่นที่ไม่เกี่ยวกับรักษาก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน

6. การเข้ามาของระบบคมนาคม ถนนได้สร้างความสะดวกสบายในการเดินทางและการขนส่งสินค้า และถนนก็ได้้นำวิวัฒนาการใหม่ ๆ เข้ามาในชุมชน ถนนทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์กับวัฒนธรรมนอกชุมชน จนทำให้ชาวชุมชนถูกมองว่าแตกต่างไปจากสังคมใหญ่ ชาวชุมชนจึงพยายามจะปฏิบัติทางด้านวัฒนธรรมให้เหมือนกับชนกลุ่มใหญ่ ส่งผลให้คติด้านความเชื่อที่มีอยู่ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบ หรือลดทอดความสำคัญลงไป

7. การเข้ามาของระบบไฟฟ้า ที่เข้ามาพร้อมกับวิทยาการสมัยใหม่ เช่น เครื่องรับโทรทัศน์ที่ทำให้ชาวชุมชนรับรู้ข่าวสารจากภายนอกชุมชนชุมชน กลุ่มชนจึงได้ถูกปลูกฝังความคิดว่ากลุ่มชนของตนเองแตกต่างจากกลุ่มชนที่สื่อสารผ่านเครื่องรับโทรทัศน์ จึงพยายามที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และวัฒนธรรมตนเองให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนในเครื่องรับโทรทัศน์

บทบาทของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

การกระทำตามบทบาทของประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อกระทำโดยผ่านกระบวนการบนบานศาลกล่าว บวงสรวง เช่น สรวงสิ่งอยู่เหนือธรรมชาติ ดังนี้

1. บทบาทในการตอบสนองความมั่นคงทางด้านจิตใจ พิธีกรรมตามความเชื่อมีบทบาทในการตอบสนองด้านความต้องการทางจิตใจ เพื่อให้กลุ่มชนได้ผ่อนคลายความรู้สึกกังวล หรือ ความรู้กลัว หรือ ไม่มั่นคงให้มีพลังแรงใจที่จะเผชิญกับโรคภัย และเคราะห์กรรมต่าง ๆ

1.1 สร้างขวัญและกำลังใจในการต่อสู้กับอาการเจ็บป่วย โดยเชื่อว่าสิ่งที่เชื่อถือบูชา จะสามารถลดอันตรายให้เกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ และทำให้นุคคลมีการเจ็บไข้ กลุ่มชนชาวไทยเขมรที่เกิดอาการเจ็บป่วยจึงเชื่อว่าเป็นการกระทำของสิ่งเร้นลับ การประกอบพิธีกรรมเพื่อเซ่นสรวงบูชา จะช่วยให้โรคภัยหลุดพ้นไป

1.2 สร้างขวัญและกำลังใจในการประกอบอาชีพ ชุมชนชาวไทยเขมรประกอบอาชีพทางการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ชาวชุมชนจึงต้องแสวงหาสิ่งที่จะมาเป็นหลักประกันว่าการทำการเกษตรจะไม่เกิดปัญหาทางด้านสภาพอากาศ และผลผลิตจะได้ในปริมาณที่พอเพียงต่อการบริโภค พิธีกรรมตามความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพจึงได้เข้ามาบทบาทในการสร้างหลักประกันในเชิงจิตวิทยาต่อสภาพจิตใจของชาวชุมชน

2. บทบาทในการรักษามาตรฐานทางพฤติกรรมของกลุ่มชน ชุมชนชาวไทยเขมรในยุคก่อนยังไม่มีระบบการปกครองที่ใช้กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ในการควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มชน พิธีกรรมและความเชื่อจึงได้เข้ามามีบทบาทควบคุมกลุ่มชนด้วยการถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับกฎระเบียบสังคม ค่านิยม ทักษะคติ บรรทัดฐานทางพฤติกรรม และจริยธรรมทางสังคม ผ่านกระบวนการของประเพณีและพิธีกรรมที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติ

2.1 สร้างจิตสำนึกความเคารพต่อบรรพบุรุษ กลุ่มชนในชุมชนที่มีความเคารพต่อบรรพบุรุษเป็นสิ่งสำคัญส่งเสริมความมั่นคงของชุมชน พิธีกรรมตามความเชื่อได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการสั่งสอนให้กลุ่มชนเคารพในบรรพบุรุษทั้งที่ล่วงลับ และยังมีชีวิตอยู่

2.2 สร้างจิตสำนึกเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยกล่อมเกล้าขัดเกลากลุ่มชนประพฤติปฏิบัติเป็นไปตามแนวทางที่เชื่อว่าเป็นสิ่งดี และไม่ขัดต่อธรรมเนียมปฏิบัติและแบบแผน เชื่อว่าถ้ากระทำใดที่ขัดต่อแบบแผนของชุมชนก็จะถูกลงโทษจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์

3. บทบาทในการสร้างความรู้สึกร่วมให้กลุ่มชนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความเป็นชุมชนคือความเป็นปึกแผ่น สมัคคีธรรมสามัคคีกันของกลุ่มชนในชุมชน โดยความเชื่อได้เข้ามามีบทบาทในการสร้างความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ของกลุ่มชนทำหน้าที่ส่งเสริมให้เกิดปรากฏการณ์ความร่วมมือ

3.1 ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชน พิธีกรรมความเชื่อหลายแบบที่ประกอบขึ้น โดยเกิดจากความร่วมมือกันของชาวชุมชนที่เชื่อว่าเมื่อประกอบขึ้นจะช่วยให้อายุยืนอย่างสงบสุข ปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เกิดจากสิ่งเร้นลับ สารสำคัญของ การประกอบพิธียังมีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกที่เกี่ยวข้องกับการอาศัยอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนในชุมชนที่ถูกปลูกทัศนคติผ่านความร่วมมือในการประกอบพิธี

3.2 สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นกับกลุ่มชน ความสามัคคีกันของกลุ่มชนในชุมชน ปัจจัยสำคัญที่เสริมให้ชุมชนดำรงอยู่ พิธีกรรมตามความเชื่อได้มีบทบาทในปลูกฝังบรรทัดฐาน กฎระเบียบของสังคม เพื่อเป็นแบบแผนควบคุมกลุ่มชนขึ้นมาเพื่อให้ทุกคนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข

4. บทบาทในการให้การศึกษาแก่กลุ่มชน การให้การศึกษาและอบรมระเบียบสังคมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความสำนึกและความเป็นระเบียบในสังคมมนุษย์ ชุมชนชาวไทยเขมรในยุคที่ระบบการศึกษาสมัยใหม่ยังเข้าไม่ถึงชุมชน พิธีกรรมตามความเชื่อรูปแบบต่าง ๆ จึงมีบทบาทในการทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่กลุ่มชน

4.1 อบรมระเบียบปฏิบัติทางสังคม ชาวไทยเขมรได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับกฎระเบียบสังคม ค่านิยม ทัศนคติ บรรทัดฐานทางพฤติกรรม และจริยธรรมทางสังคมที่สื่อสารผ่านกระบวนการประกอบพิธีตามความเชื่อต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นในชุมชน ซึ่งความรู้เหล่านี้เป็นบรรทัดฐานที่สำคัญต่อความเป็นชุมชน

4.2 ถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน พิธีกรรมความเชื่อที่ชาวชุมชนปฏิบัติมีนัยในการถ่ายทอดอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อสร้างคุณค่าแก่กลุ่มชนและชุมชน ที่จะสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ชุมชนยังเป็นเครื่องตอกย้ำให้กลุ่มชนในชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของตนเองและชุมชน และเป็นสิ่งที่จะเสริมให้กลุ่มชนได้เกิดความรู้สึกถึงรากเหง้าของตนเอง

4.3 สอนให้เห็นคุณค่าและสัจธรรมของชีวิต พิธีกรรมตามความเชื่อที่ปฏิบัติขึ้นในชุมชนจะแฝงเร้นเรื่องราวที่มีผลทางจิตวิทยาทางด้านการสั่งสอนให้กลุ่มชนดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า สร้างประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับบุพการี ให้กับตนเองและชุมชน

การดำรงอยู่ของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ที่ชาวไทยเขมรปฏิบัติกันอยู่โดยส่วนใหญ่จะเป็นความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อ ๆ กันมาตั้งแต่ครั้งอดีต ซึ่งอาจถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบของการประกอบพิธีกรรมไปบ้าง เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตปฏิบัติของชาวชุมชน สถานภาพการดำรงอยู่มี 3 ลักษณะ

1. คงอยู่แต่ถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบ พิธีกรรมตามความเชื่อที่ชุมชนชาวไทยเขมรยังคงตามแบบแผนที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต และได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ชาวชุมชนได้รับอย่างมากมายตลอดช่วงอายุของการก่อตั้งชุมชน

2. เลือนหายเหลือเพียงเรื่องเล่า พิธีกรรมตามความเชื่อหลายรูปแบบได้ลดทอนความสำคัญลงไป จนกระทั่งไม่เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญสำหรับชาวชุมชนต่อไป พิธีกรรมที่เลือนหายไปโดยส่วนใหญ่จะเป็นพิธีที่จะต้องมีการทำพิธีเป็นผู้ประกอบพิธี เหตุผลที่ทำให้พิธีเหล่านี้เลือนหายไปก็คือไม่เจ้าพิธีผู้ทำพิธี เพราะ ไม่มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษรุ่นต่อไป

3. ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ ชุมชนชาวไทยเขมรได้มีการประดิษฐ์พิธีกรรมใหม่ขึ้นมา เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่ และสภาพภูมิประเทศของชุมชน พิธีกรรมประดิษฐ์ใหม่จะอยู่บนฐานความคิดที่เกี่ยวข้องเนื่องกรอบความเชื่อเดิม และได้ปรับเปลี่ยนวิธีการของพิธีกรรมจนกลายเป็นพิธีแบบใหม่แตกต่างไปจากพิธีกรรมที่เคยปฏิบัติ

ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ของประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

พิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชนชาวไทยเขมร มีหลายปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญหนุนเสริมให้ยังคงดำรงอยู่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การปลูกฝังความเชื่อสู่กลุ่มชนรุ่นต่อ ๆ ไป การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมร ได้สอดแทรกกุศโลบายด้านจิตวิทยาเข้าไปในพิธีกรรมเพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมและความเชื่อไปสู่กลุ่มชนในชุมชน กุศโลบายเหล่านี้ได้ถูกสอดแทรกเข้าไปในพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนปฏิบัติ ที่ผ่านการสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งอดีตจนถึงกลุ่มชนรุ่นปัจจุบัน

2. มีพลวัต พิธีกรรมตามความเชื่อของชาวไทยเขมรได้มีการปรับปรุง ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันของชุมชน ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง การปรับปรุง ปรับเปลี่ยนที่ยังคงรักษาแก่นของตามความเชื่อ โดยจะเปลี่ยนเพียงรูปแบบแต่ยังคงสาระสำคัญของความเชื่อไว้

3. การถ่ายทอด สืบทอดความเชื่อ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดที่ผ่านกระบวนการบอกเล่าจากผู้อาวุโสในชุมชนที่สืบทอดมายังสมาชิกรุ่นต่อ ๆ ไปในชุมชน กระบวนการถ่ายทอดเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ ยังสามารถดำรงอยู่ในชุมชน

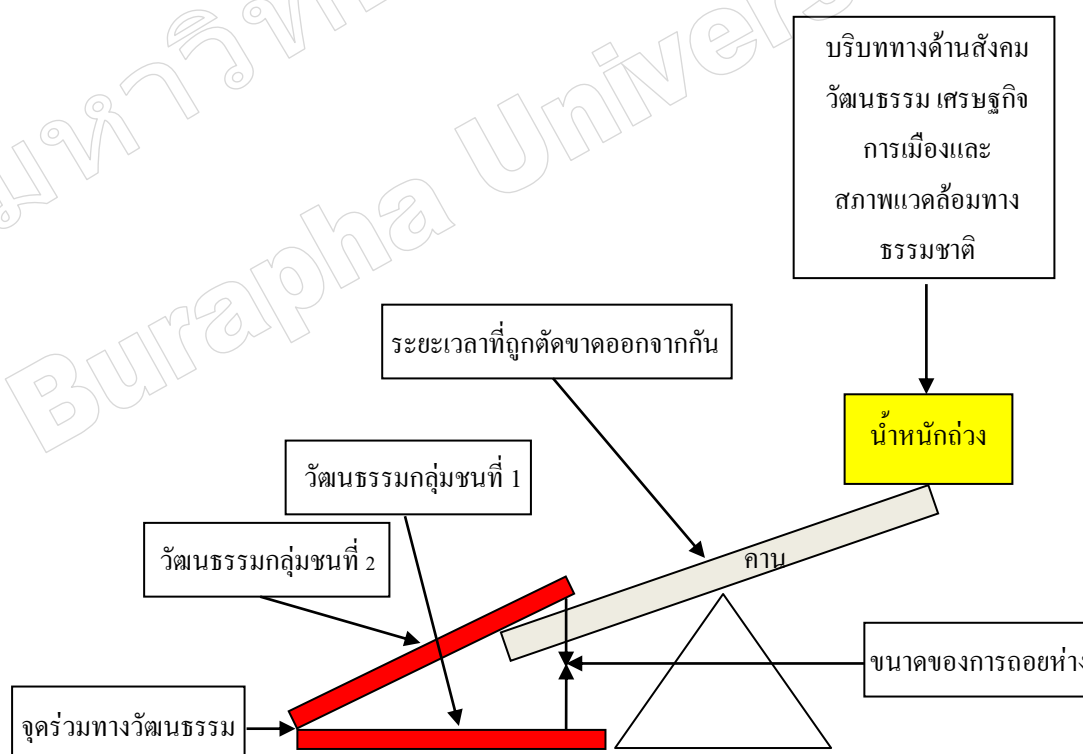
4. ผู้ควบคุมให้กลุ่มชนปฏิบัติตามความเชื่อ ความเชื่อเป็นนามธรรมไม่มีใครสามารถจับต้องได้ กลุ่มชนจะเชื่อในสิ่งใดได้นั้นจะต้องมีกลุ่มคนปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง และจะต้องมีกลุ่มคนที่คอยควบคุมให้กลุ่มชนปฏิบัติตามความเชื่อเหล่านั้น

5. ความศรัทธาต่อความเชื่อ ความเชื่อเป็นนามธรรม ถ้าเกิดไม่มีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ให้ความศรัทธาต่อความเชื่อรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน ความเชื่อก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในชุมชน

6. สนองความต้องการของกลุ่มชน พิธีกรรมตามความเชื่อที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นในชุมชนชาวไทยเขมร จะเป็นพิธีกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจด้านต่าง ๆ และเป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความประสงค์ของชาวชุมชนที่ต้องการใช้พิธีกรรมเหล่านี้มาช่วยระคับคองกลุ่มชนให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ ที่เชื่อว่าเกิดจากการกระทำของสิ่งเร้นลับ

สรุปผลการวิจัยเชิงแนวคิด

จากผลการศึกษาที่ปรากฏในเอกสารงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งเป็นการวิจัยที่ใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือการสัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มชนชาวไทยเขมร ในพื้นที่ 3 ตำบล ของอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ผลการศึกษาได้นำมาสังเคราะห์ สรุปประเด็นจนได้มาเป็นแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับปรากฏการณ์ถอยห่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนสองกลุ่ม

ภาพที่ 60 โมเดลแนวคิดปรากฏการณ์ถอยห่างทางวัฒนธรรม

การถอยห่างทางวัฒนธรรมนั้นจะเกิดขึ้นกับกลุ่มชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน แต่ด้วยเหตุผลใด ๆ บางประการที่ส่งผลให้กลุ่มชนที่เคยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันและอาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเดียวกัน เกิดการตัดขาดออกจากกันจนเป็นผลให้กลุ่มชนทั้งสองกลุ่มต้องกลายสภาพเป็นกลุ่มชนที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกันแต่แยกให้อยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ต่างกันออกไป เป็นผลให้เกิดปรากฏการณ์ถอยห่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่ถูกแยกออกเป็นสองกลุ่ม แต่ทั้งสองกลุ่มก็ยังมีจุดร่วมทางวัฒนธรรมเดียวกันอยู่

ปัจจัยที่มีผลต่อการปรากฏการณ์ถอยห่างทางวัฒนธรรม

1. ถูกตัดขาดออกจากกันทางกายภาพพื้นที่ ซึ่งเดิมทีกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองกลุ่มคือกลุ่มชาติเดียวกันและอยู่ในพื้นที่เดียวกัน อธิบายจากโมเดลคือวัดฤๅติแดงที่ถูกตัดแยกออกจากกัน
2. ระยะเวลาที่ถูกตัดขาดออกจากกัน ระยะเวลาเป็นปัจจัยเสริมที่สำคัญที่มีผลอย่างมากต่อการถอยห่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนทั้งสองกลุ่ม อธิบายตามโมเดลข้างต้นระยะเวลาคือคานไม้ที่จัดให้วัดฤๅติได้แยกออกจากกัน คานไม้ที่มีขนาดความยาวของไม้มากก็จะจัดวัดฤๅติให้แยกออกจากกันได้ง่ายกว่า คานไม้ที่มีขนาดความยาวสั้นกว่า ขนาดของความยาวคานเทียบเคียงได้กับระยะเวลาที่ถูกตัดขาดออกจากกัน ซึ่งถ้ามีระยะเวลามากก็จะตัดขาดออกจากกันได้ง่ายกว่าระยะเวลาน้อยและมีขนาดของการถอยห่างกว้างขึ้น
3. บริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองเป็นปัจจัยที่เป็นน้ำหนักที่ช่วยกดดันให้ปรากฏการณ์ถอยห่างทางวัฒนธรรมรวดเร็วขึ้น อธิบายตามโมเดลข้างต้นปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองคือน้ำหนักถ่วงทางด้านท้ายของคานที่จะช่วยผ่อนแรงให้กับคานจัด น้ำหนักยิ่งมากก็จะส่งให้คานจัดทำงานได้ดียิ่งขึ้น คือถ้าบริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมืองที่กลุ่มชนทั้งสองได้รับมีความแตกต่างกันมากเท่าใด ปรากฏการณ์ถอยห่างก็ยิ่งง่ายขึ้นและใช้เวลาน้อยลง

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการดำรงอยู่ของวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเขมร (เขมรถิ่นไทย) ที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี เป้าหมายหลักของการศึกษา คือศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงรูปแบบของวิถีชีวิต และประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อที่ชาวไทยเขมรในชุมชนทั้งที่ปฏิบัติกันอยู่ และเคยปฏิบัติมาเมื่อครั้งอดีต ซึ่งสามารถพบได้อย่างหลากหลายรูปแบบ ที่ล้วนเกี่ยวเนื่องกับวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของชาวชุมชน

โดยผลการศึกษาได้ปรากฏให้เห็นว่าชาวไทยเขมรได้มีวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อต่าง ๆ อย่างมากมายและหลายรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำผลของการศึกษามารวบรวมอภิปรายผลเทียบเคียงตามแนวองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ไว้ในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏอยู่ในเอกสารงานวิจัยฉบับนี้ และได้นำมากำหนดเป็นหัวข้อของการอภิปรายผลไว้ 3 กลุ่มดังต่อไปนี้

1. กลุ่มการศึกษาชาติพันธุ์ที่ใช้กรอบมุมมองในแนวทางกลุ่มชาติพันธุ์ หรือชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทยเป็นกลุ่ม “ชนชายขอบ” ซึ่งผลการศึกษาของผู้วิจัยก็ปรากฏผลไปในแนวทางที่ไม่แตกต่าง หรือเป็นไปตามแนวความคิดของกลุ่มการศึกษาในสังคมไทยที่ติดอยู่กับกรอบคิดในประเด็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย คือกลุ่มชนที่อยู่ในระดับชนชั้นทางสังคมที่ต่ำกว่ากลุ่มชนส่วนใหญ่ หรือเป็นกลุ่มชนที่อยู่แปลกแยกและแตกต่างไปจากกลุ่มใหญ่ในสังคมไทย

ชาวไทยเขมรในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี เป็นชนชาติพันธุ์เขมรกลุ่มเดียวกับกลุ่มชาวเขมรในพื้นที่ประเทศกัมพูชา แต่ด้วยเหตุผลของการจัดแบ่งพรมแดนระหว่างสองประเทศ ส่งผลให้ชาวไทยเขมรในพื้นที่ 3 ตำบลถูกจัดแบ่งให้กลายเป็นพลเมืองของประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “ติดพื้นที่” หรือ “เขมรติดพื้นที่” โดยชาวเขมรซึ่งเดิมเป็นกลุ่มชนชาวเขมรในพื้นที่ของประเทศกัมพูชา แต่ผลของการจัดแบ่งพื้นที่ดินแดนทำให้กลุ่มชนเหล่านั้นติดอยู่ในพื้นที่เดิม ที่ยังคงสถานะความเป็นชาติพันธุ์เขมร แต่พื้นที่ที่ตั้งชุมชนอยู่อาศัยได้เปลี่ยนแปลงสถานะเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของประเทศไทยแทนที่ประเทศกัมพูชาดังที่เป็นอยู่เดิม

การที่กลุ่มชนชาวเขมรได้ติดอยู่ในพื้นที่ที่ถูกแบ่งเป็นของประเทศไทย จนกลายเป็นพลเมืองของประเทศไทยไปโดยสมยอมตามสภาพการณ์ที่ไม่อาจจะขัดขืนหรือโต้แย้งได้ ด้วยปัจจัยว่ากลุ่มชนเหล่านี้ก็ไม่ได้ยื้อแย่งเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับการที่จะต้องจัดแบ่งออกมาเป็นประชากรของประเทศไทย เพราะในช่วงเวลาเริ่มแรกที่มีการจัดแบ่งพรมแดน จะเป็นการจัดแบ่งในลักษณะเชิงนามธรรมยังไม่ได้จัดแบ่งแยกอย่างชัดเจน ยังไม่ตัดขาดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชนทั้งสองกลุ่มที่อยู่ต่างประเทศกัน ระยะเริ่มแรกกลุ่มชนที่ถูกตัดแบ่งกลายมาเป็นกลุ่มชนในแผ่นดินไทยที่อยู่ในพื้นที่ทั้ง 3 ตำบล ของอำเภอโป่งน้ำร้อนก็ยังคงดำเนินชีวิตไปตามปกติ มีการประสานสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชนญาติพี่น้องที่ตัดแยกออกจากกันให้อยู่ในประเทศกัมพูชาอยู่อย่างต่อเนื่องในระดับความสัมพันธ์ปกติเหมือนกับครั้งก่อนที่ถูกแบ่งออกเป็นกลุ่มชนสองประเทศ ความรู้สึกของกลุ่มชนจึงไม่ได้รู้สึกว่าได้ถูกตัดแยกออกจากกัน

หลังจากที่ชาวเขมรกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ 3 ตำบลได้ถูกตัดแบ่งออกจากกลุ่มญาติพี่น้องกลุ่มใหญ่ที่อยู่อาศัยในประเทศกัมพูชา ชาวเขมรกลุ่มที่อยู่ในประเทศไทยจึงได้กลายสถานภาพจากการ

เป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์เขมรกลายมาเป็นกลุ่มชนในประเทศไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ตามพรมแดนรอยต่อของทั้งสองประเทศ แต่ยังคงสถานะความเป็นเชื้อชาติเขมร และต่อมาก็ได้รับขนานนามด้วยการกำหนดวาทกรรมใหม่จากนักวิชาการทางมานุษยวิทยา สังคมวิทยาต่าง ๆ เรียกกลุ่มชนเหล่านี้ว่า “ชาวไทยเขมร” หรือ “เขมรถิ่นไทย” ซึ่งการขนานนามในลักษณะนี้เหมือนประหนึ่งว่า กลุ่มนักวิชาการและกลุ่มชนกลุ่มใหญ่ของประเทศไทยได้สร้างกระบวนการผลักดันให้ชาวเขมรที่ติดอยู่ในพื้นที่ประเทศไทยได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อย ที่แปลกแยกและแตกต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่ของไทย หรือได้กลายเป็น “ชนชายขอบ” ของชนกลุ่มส่วนใหญ่ หรือเป็นชายขอบของวัฒนธรรมศูนย์กลางไทย

เมื่อกลุ่มชนชาวไทยเขมรได้ถูกผลักดันให้เป็นกลุ่มชายขอบ ชาวไทยเขมรจึงดูเหมือนเป็นส่วนเกินของระบบสังคมและวัฒนธรรมไทย ที่ผ่านกระบวนการสร้างความเป็นอื่นให้เกิดขึ้นกับกลุ่มชนชาวไทยเขมร โดยได้นิยามวาทกรรมความเป็นตัวตนว่า “ไอ้เขมร” เป็นการเบียดขับให้กลุ่มชนชาวไทยเขมรถูกกดให้ลดทอนชนชั้นความเป็นคนให้เป็นกลุ่มชนกลุ่มต่ำสุดของสังคมไทย เหมือนการสร้างวาทกรรมเรียกกลุ่มชนชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) ว่าเป็น “ไอ้ลาว” เรียกกลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยว่า “ไอ้เจ๊ก” ซึ่งคำเหล่านี้ล้วนเป็นคำกดทับทางชาติพันธุ์ให้เป็นกลุ่มชนที่ด้อยกว่ากลุ่มคนที่เรียกตนเองว่า “คนไทย” วาทกรรมเหล่านี้เป็นการตอกย้ำแนวความคิดของกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าคนไทย มีแนวความคิดว่ากลุ่มคนไทยเป็นกลุ่มชนที่ระดับชนชั้นทางสังคมที่สูงกว่า มากกว่ากลุ่มชนที่ถูกใช้คำสรรพนามนำหน้าว่า “ไอ้”

อีกทั้งยังได้มีการสร้างวาทกรรมขึ้นมาเรียกกลุ่มชนชาวไทยเขมรว่า “คนงมงาย” ที่บูชาแต่ความเชื่อที่ไม่สามารถอธิบายได้ในเชิงวิทยาศาสตร์ ซึ่งความเชื่อเหล่านั้นแสดงออกโดยผ่านประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่าง แปลกแยกไปจากกลุ่มชนนอกชุมชนชาวไทยเขมร นอกจากนี้ชาวไทยเขมรยังได้ถูกสร้างวาทกรรมเบียดขับให้กลายเป็นกลุ่มชายขอบอีกว่า “เขมรป่าเถื่อน” ด้วยการกำหนดชุดปฏิบัติของวาทกรรมสร้างภาพลักษณ์ในด้านต่าง ๆ ให้เห็นว่ากลุ่มชาวไทยเขมรเป็นกลุ่มชนที่มีวิชาอาคมทางไสยศาสตร์มันต์คำต่าง ๆ ที่สามารถกำหนดให้บุคคล ได้มีอาการเจ็บไข้ได้รับความทุกข์ทรมารอย่างแสนสาหัส หรือกำหนดให้บุคคลต่าง ๆ เสียชีวิตไปในที่สุด

ชาวไทยเขมรในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอโป่งน้ำร้อนจึงเป็นกลุ่มชนที่ถูกตีตราจากกลุ่มชนภายนอกว่าเป็นกลุ่มชนที่ไม่ควรคบหาสมาคม หรือไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ด้วยเหตุผลหลักคือความกลัวที่จะได้รับอันตรายต่าง ๆ ที่เชื่อว่าชาวไทยเขมรมีความชำนาญอย่างมากกับเรื่องไสยศาสตร์ โดยมีการสร้างภาคปฏิบัติร่วมเพื่อเสริมวาทกรรมว่ามีกลุ่มชนบางกลุ่มเคยได้รับผลจากการกระทำจากชาวไทยเขมร เมื่อชาวไทยเขมรถูกตีตราว่าป่าเถื่อนเรื่องไสยศาสตร์ ชาวไทยเขมรจึงถูก

กันออกจากความสัมพันธ์ร่วม ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชนอื่น ๆ ตลอดมา เป็นผลให้ชาวไทยเขมรต้องตกอยู่ในสภาวะกลุ่มชนที่โดดเดี่ยว ไม่เป็นที่ต้องการของกลุ่มชนกลุ่มอื่น ๆ ที่มีอยู่ในสังคมไทย

2. การศึกษากลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้กรอบมุมมองในแนวทางว่าวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ “ไม่หยุดนิ่งตายตัว” แต่มีความเคลื่อนไหวอย่างซับซ้อน และกระบวนการหลากหลาย หรือมีพลวัตอยู่ตลอดเวลา ซึ่งผลการศึกษากลุ่มชาวไทยเขมรก็สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมที่ไม่หยุดนิ่งตามแนวคิดที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ไว้ในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ปรากฏอยู่ในเอกสารงานวิจัยฉบับนี้ ซึ่งเป็นการสังเคราะห์งานวิจัยต่าง ๆ จากกลุ่มศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชาติพันธุ์ที่ไม่เฉพาะเจาะจงที่กลุ่มศึกษาชาติพันธุ์เขมรหรือชาวไทยเขมรเพียงเท่านั้น

ชาวไทยเขมรเป็นชนกลุ่มเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมร เป็นชนชาติหนึ่งที่มีความร่ำรวยทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่กลุ่มชาติพันธุ์เขมรเป็นกลุ่มชนที่เก่าแก่กลุ่มหนึ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชนที่มีวัฒนธรรมที่หลากหลายที่เป็นแบบเฉพาะกลุ่มชนของตนเอง เป็นวัฒนธรรมที่ถูกสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งอดีต ที่ผ่านกาลเวลายาวนานหลายทศวรรษ ถ้าเรามองจากตรรกะความเป็นจริงว่าสิ่งใด ๆ ถ้าไม่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามบริบทต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบ สิ่งนั้น ๆ ก็ไม่สามารถจะดำรงอยู่อย่างมั่นคง ดังประโยคคำกล่าวที่ว่าต้นไม้หญ้าปลิวไหวไปตามกระแสลมของพายุที่รุนแรง และเมื่อพายุพัดผ่านไปต้นไม้หญ้าเหล่านั้นก็ยังคงอยู่ ต่างจากต้นไม้ขนาดใหญ่ที่ไม่เคยปลิวไหวตามกระแสพายุ จึงหักโค่นเมื่อพายุพัดผ่าน สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมรูปแบบต่าง ๆ ของชาวไทยเขมรหรือชาติพันธุ์เขมรก็จะมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (ไม่ได้หยุดนิ่งตายตัว) เช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้อง หรือเป็นไปในแนวทางเดียวกับบริบทต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบกับกลุ่มชน

การเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวของวัฒนธรรมชาวไทยเขมร จึงเป็นการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมทางสังคม และเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนได้รับ ซึ่งตลอดช่วงเวลาดังแต่เริ่มก่อตั้งชุมชน ชาวไทยเขมรได้เผชิญกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและวัฒนธรรมก็ได้เคลื่อนที่ออกจากจุดเริ่มอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยวัฒนธรรมของชาวไทยเขมรไม่ได้ยึดติดอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมรที่เคยมีอยู่ร่วมกันเมื่อครั้งก่อนที่จะมีถูกตัดแบ่งความเป็นชาติพันธุ์ออกเป็นกลุ่มพี่น้องทางชาติพันธุ์สองประเทศ

ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเขมร ที่ชาวชุมชนปฏิบัติอยู่ในชุมชนนั้นมีอิทธิพลต่อสภาพทางจิตใจของชาวชุมชนเป็นอย่างมาก สืบเนื่องจากประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อเหล่านั้นมีผลต่อความมั่นคงทางด้านจิตใจของชาวชุมชนในการสร้างเสริมขวัญกำลังใจทั้งด้านขวัญกำลังใจในการประกอบอาชีพ และขวัญกำลังใจในการดำเนินชีวิตประจำวันต่าง ๆ แม้ว่าในปัจจุบันที่เข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ช่วยให้การ

ดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพได้ดำเนินไปอย่างสะดวกมากขึ้น โดยที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาศรัทธาความเชื่อกับสิ่งนอกเหนือธรรมชาติเข้ามาช่วย แต่ชาวไทยเขมรก็ยังศรัทธาในความเชื่อเหล่านั้น โดยชาวไทยเขมรได้ประยุกต์ความเชื่อต่อสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางบริบททางต่าง ๆ ที่มากับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีได้อย่างกลมกลืน

โดยสามารถเห็นได้จากการที่ชาวชุมชนได้มีการยอมรับการรักษาพยาบาลแบบใหม่ที่เข้ามาในชุมชน แต่ชาวชุมชนยังคงเชื่อถือ ศรัทธาในความเชื่อเรื่องของการรักษาพยาบาลตามความเชื่อที่มีอยู่หลายรูปแบบในชุมชน อาทิ กัดฉนวน (พิธีตัดเชือกกรรมพันธุ์) ซึ่งเป็นการรักษาพยาบาลผู้ที่อาการเจ็บป่วย ด้วยฐานความคิดความเชื่อว่าการเจ็บป่วยที่ผู้ป่วยประสบอยู่นั้น เกิดจากการรับเชื้อร้ายต่าง ๆ มาจากบรรพบุรุษทางสายเลือด ทั้งที่เป็นบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วและบรรพบุรุษที่ยังมีชีวิตอยู่ จำต้องประกอบพิธีตัดขาดจากบรรพบุรุษเหล่านั้น จึงจะทำให้หายจากอาการเจ็บป่วย หรือ ฆะหลาบ (แก้เคล็ด) ซึ่งเป็นพิธีบรรเทาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ที่มีฐานความคิดว่าการเจ็บป่วยนั้นเกิดจาก คู่สามี – ภรรยาที่แต่งงานกันมีความเกี่ยวข้องกันทางสายเลือด จำต้องประกอบพิธีแก้เคล็ด จึงจะหายจากอาการเจ็บป่วย

นอกจากชาวชุมชนไทยเขมรจะมีการยอมรับวิทยาการสมัยใหม่ที่เข้ามาในชุมชน ชาวชุมชนยังได้ปรับประยุกต์วิถีปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของกลุ่มชนให้เข้ากับวิทยาการใหม่ที่เข้ามาในชุมชน ทั้งนี้เพื่อธำรงไว้ซึ่งแนวความเชื่อในเรื่องนั้น ๆ ให้คงอยู่ต่อไปในชุมชนอย่างยั่งยืน อาทิ การประยุกต์ความเชื่อเรื่องกรูกำเนิด (กรูกำเนิด) ที่เชื่อว่าเด็กทารกทุกคนจะมีเทพประจำตัวมาคอยปกป้องรักษาให้ปลอดภัยจากภยันตรายต่าง ๆ โดยจะอาศัยวิธีการสังเกตจากสายรกของเด็กทารกเมื่อแรกคลอด และนำไปเทียบเคียงกับองค์ความรู้ตามความเชื่อเดิมว่าเด็กทารกนั้น ๆ มีเทพเจ้าองค์ใดเป็นเทพประจำตัว ซึ่งการจะสังเกตจากสายรกที่ติดตัวเด็กมาได้ นั้นจะต้องใช้กรรมวิธีการทำคลอดแบบโบราณที่ใช้หมอดำแย (จมีอบ) เป็นผู้ทำคลอด และหมอดำแยผู้ทำคลอดก็จะมีความรู้เรื่องการสังเกตสายรก สามารถให้คำตอบได้ว่าเด็กทารกนั้น ๆ มีสายรกเป็นแบบใด แต่เมื่อมีวิทยาการทางการแพทย์สมัยใหม่ได้แผ่เข้ามาในชุมชน การทำคลอดด้วยวิธีการแบบโบราณจึงเลือนหายไปจากชุมชน ชาวชุมชนไม่สามารถสังเกตจากสายรกของทารกเมื่อแรกคลอดได้อีกต่อไป แต่ด้วยชาวชุมชนยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องกรูกำเนิดที่เคยปฏิบัติสืบต่อมาเป็นเวลานาน ชาวไทยเขมรจึงได้ประยุกต์เอาวิธีการเสี่ยงทาย “บุญ” นำมาเสี่ยงทายเพื่อที่จะได้รับทราบ ว่าทารกคนนั้น ๆ มีเทพองค์ใดเป็นเทพประจำตัวแทนการสังเกตจากสายรกที่ติดตัวมากับเด็กเมื่อแรกคลอด

ความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ ที่ชาวไทยเขมรศรัทธาเชื่อดีมีความสำคัญกลุ่มชนเป็นอย่างมาก ความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ เป็นเสมือนจุดศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชาวชุมชน ในการจัดกลาในชาวชุมชนประเพณีปฏิบัติเป็นไปในกรอบบรรทัดฐานที่ชุมชนกำหนด แต่ความเชื่อเหล่านี้ก็มีพลวัตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของได้อูกปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมต่าง ๆ ที่เข้ามาปะทะอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการปรับประยุกต์นี้ได้มีส่วนสำคัญที่ช่วยให้วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนได้คงอยู่ในชุมชน แต่ก็มีวัฒนธรรมบางส่วนที่มีอยู่ในชุมชนชาวไทยเขมรได้เลือนหายไป สาเหตุสำคัญคือวัฒนธรรมเหล่านั้นไปอาจที่จะเคลื่อนไปกับบริบทที่เป็นวิวัฒนาการสมัยใหม่ที่เข้ามากระทบได้

3. กลุ่มการศึกษาชาติพันธุ์เขมรในแผ่นดินไทย ซึ่งกลุ่มการศึกษานี้จะศึกษาถึงรูปแบบของสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวเขมรที่อยู่ในประเทศไทย ซึ่งการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการนำข้อมูลจากที่ได้จากการสำรวจงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมรในไทยสามารถนำมาเทียบเคียงกับผลของการวิจัยสามารถพอได้ว่า โดยภาพรวมของวัฒนธรรมของชาวไทยเขมรจากการสำรวจเอกสารกับชาวไทยเขมรในพื้นที่ศึกษาจะมีวัฒนธรรมในลักษณะแบบเดียวกัน เพราะกลุ่มชนทั้งสองกลุ่มคือกลุ่มชนที่มีรากเหง้าที่วัฒนธรรมมาจากจุดเดียวกัน คือความเป็นชาติพันธุ์เขมร แต่ด้วยสภาพบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แวดล้อมกลุ่มชาวไทยเขมรในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน จึงเป็นผลให้วัฒนธรรมในส่วนปลีกย่อยต่าง ๆ ของกลุ่มชนทั้งสองกลุ่มเริ่มที่จะแตกต่างกัน ที่ผู้วิจัยเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “การถอยห่างทางวัฒนธรรม” ของกลุ่มชนสองกลุ่มที่อยู่แยกออกจากกัน

แก่นของวัฒนธรรม คือวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อที่ชาวชุมชนได้ปฏิบัติสืบต่อมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งทั้งสองกลุ่มจะจุดความแตกต่างกันในส่วนของรายละเอียด แต่ก็ยังคงมีจุดร่วมที่เป็นแก่นของแต่ละสิ่งในแบบเดียวกัน ความเชื่อดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ กลุ่มชนที่อยู่ในแต่ละบริบทที่ต่างกันได้มีการปรับแต่งพิธีกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติของชาวชุมชน เช่นพิธีกรรมกัณณว (พิธีตัดเชือกกรรมพันธุ์) ที่มีฐานความเชื่อว่าการเจ็บป่วยเป็นผลจากการได้รับสืบทอดสิ่งร้ายต่าง ๆ มาจากบรรพบุรุษ ซึ่งพิธีกรรมนี้ได้รับการปรับแต่งขึ้นมาใหม่ในชุมชนชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน โดยนำเอาพื้นฐานความเชื่อเรื่องการปิดเป่าสิ่งร้ายให้ออกไปจากตัว ตามลักษณะของพิธีปะจิริที่ประกอบขึ้นเพื่อเป็นการตัดขาดจากสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ที่เข้ามารบกวน เป็นพิธีที่จะพบได้เป็นส่วนประกอบของพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นในชุมชนชาวไทยเขมรหลายพิธี เช่นในพิธีแต่งงาน (แซนการ์) ตอนท้ายของพิธีแต่งงานก็จะมีการประกอบพิธีปะจิริเพื่อปิดเป่าสิ่งร้ายต่าง ๆ ให้ออกจากคู่บ่าวสาว และต่อด้วย

พิธีปะโจคือการนำสิ่งคิงามต่างเข้ามาสู่คู่บ่าวสาว พิธีปะจีรยังพบว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมอีกหลายแบบ เช่น พิธีแกครัวะ (แก้เคราะห์) พิธีปะเก๊ะ (บัดรังควาญ) เป็นต้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษากลุ่มชาวไทยเขมรในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอโป่งน้ำร้อนจังหวัดจันทบุรี ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาวิจัยคือศึกษาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเขมร ซึ่งจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมยังไม่ให้ความสำคัญกับกลุ่มชาวไทยเขมรเท่าใดนัก ทั้งที่ควรจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุผลที่ว่าชาวไทยเขมร (ชาติพันธุ์เขมรที่อยู่ในแผ่นดินไทย) มีวัฒนธรรมที่หลากหลายและแปลกแตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่เคยมีการทำการศึกษาในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงใคร่ขอความอนุเคราะห์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหันมาให้ความสนใจอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทยเขมร เพื่อที่จะสืบสานวัฒนธรรมชาวไทยเขมรให้ยังคงดำรงอยู่สืบไป

2. การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย พบว่ากลุ่มชนในชุมชนยังขาดแรงกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในร่วมกันอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองเอาไว้ เหตุผลหนึ่งซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญคือหน่วยงานการเรียนการสอนในพื้นที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านั้น ผู้วิจัยจึงขอร้องขอให้สถานศึกษาในพื้นที่ 3 ตำบลของอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ได้จัดให้มีชั่วโมงการเรียนที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของชาวไทยเขมรในพื้นที่ โดยหลังจากที่ผู้วิจัยทำการแก้ไขงานวิจัยในครั้งนี้จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยจะนำงานวิจัยฉบับนี้มอบให้กับสถานศึกษาในพื้นที่ 3 ตำบล เพื่อที่จะได้เป็นใช้ข้อมูลพื้นฐานในการเรียนการสอนวัฒนธรรมชาวไทยเขมรต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้พื้นที่ศึกษา คือ 3 ตำบล ของอำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรีเป็นพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาในครั้งนี้จึงไม่สามารถเป็นการศึกษากลุ่มชนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มชาวไทยเขมรที่มีอยู่ในประเทศไทยได้ทั้งหมด เพราะจากการสำรวจของผู้วิจัยยังพบว่ายังมีชาวไทยเขมรอาศัยอยู่ในประเทศไทยหลายพื้นที่ เฉพาะในพื้นที่ภาคตะวันออกสามารถพบชาวไทยเขมรได้ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดตราดมีกลุ่มชาวไทยเขมรติดพื้นที่เช่นเดียวกันกับชาวไทยเขมรในพื้นที่อำเภอโป่งน้ำร้อน และมีกลุ่มชาวไทยเขมรที่ถูกกวาดต้อนมาสมัยอยุธยาตอนปลายในพื้นที่อำเภอแปลงยาว จังหวัดฉะเชิงเทรา จากการศึกษาวิจัย

ครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยเขมรในแต่ละพื้นที่อาจมีความคล้ายคลึงกันอยู่ แต่ก็มีบางส่วนที่แตกต่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ผู้วิจัยจึงใคร่แนะนำให้ผู้ที่ต้องการทำการศึกษากลุ่มชาวไทยเขมร ควรที่จะศึกษากลุ่มชาวไทยเขมรในกลุ่มพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ต่อไป เพื่อที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับชาวไทยเขมรได้ครอบคลุมลึกซึ้งมากกว่าการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดประเด็นศึกษาไว้ในแนวกว้างคือศึกษาความเป็นตัวตนของกลุ่มชาวไทยเขมร โดยใช้กรอบคิดชาติพันธุ์วิทยา ศึกษาในภาพรวมเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่อในรูปแบบต่าง ๆ ของชาวไทยเขมร ข้อมูลที่ได้จึงเป็นข้อมูลในแนวกว้าง คือศึกษาเพื่อที่ให้รับทราบว่าชาวไทยเขมรมีลักษณะของวิถีความเป็นอยู่ และลักษณะของประเพณี พิธีกรรมตามความเชื่ออย่างไร แต่ไม่ได้ศึกษามูลเหตุของการมีหรือเกิดขึ้นของวิถีชีวิตและความเชื่อเหล่านั้น ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จึงไม่ลึกพอที่มองไม่เห็นพัฒนาการจากจุดเริ่มและพลวัตของวิถีชีวิต และความเชื่อของชาวไทยเขมรได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงใคร่แนะนำไปยังผู้ที่ประสงค์ที่จะทำการศึกษากลุ่มชาวไทยเขมรในพื้นที่ต่าง ๆ ควรที่จะศึกษาลงไปในแต่ละวิถีชีวิต ประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อให้เห็นถึงจุดกำเนิดและความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ในปัจจุบัน

3. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นพบปรากฏการณ์สำคัญประการหนึ่งคือ การถอยห่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่เป็นชาติพันธุ์เดียวกัน เหตุผลบางประการที่ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์ต้องแยกขาดออกจากกันเป็นสองกลุ่มชนแต่ยังคงความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันอยู่ ซึ่งการแยกขาดจากกันเป็นผลให้วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เคยมีอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติในแนวทางเดียวกันถูกตัดขาดออกจากกัน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้เจาะลึกไปถึงเหตุแห่งปรากฏการณ์ถอยห่างทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงใคร่แนะนำผู้ที่มีความสนใจที่จะศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะชาวไทยเขมรได้ศึกษาในประเด็นการถอยห่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ในแวดวงการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่อไป

4. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คำนยามเรียกกลุ่มชาวไทยเขมรในพื้นที่ศึกษาว่าเป็นกลุ่มชน “เขมรดัดพื้นที่” ด้วยกลุ่มชนเหล่านี้คือกลุ่มชาติพันธุ์เขมรดั้งเดิม แต่ผลของการขีดแบ่งพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาส่งผลให้กลุ่มชนเหล่านี้ต้องติดอยู่ในพื้นที่ที่ถูกตัดแบ่งเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนไทย ซึ่งการศึกษานี้ไม่ได้ศึกษาวิจัยที่เจาะลึกไปถึงกระบวนการที่สะท้อนออกมาจากกลุ่มชนที่อาจจะแสดงการต่อต้าน ขอมรับ หรืออื่น ๆ ต่อการต้องกลายสภาพเป็นกลุ่มชนเขมรดัดพื้นที่ไทย รวมทั้งศึกษาถึงกระบวนการของรัฐไทยที่สร้างปรากฏการณ์เพื่อกำหนดให้กลุ่มชนดัดพื้นที่เหล่านี้รับรู้ถึงความเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย